

UDENRIGSMINISTERIET

Dansk-arabiske partnerskaber i Mellemøsten og Nordafrika

Resultater af
Partnerskab for Dialog og Reform
2009-2010

DANSK-ARABISKE PARTNERSKABER I MELLEMØSTEN OG NORDAFRIKA

Resultater af
Partnerskab for Dialog og Reform
2009-2010

“ *Mens dette skrives er mange partnere ved at aftale hvordan samarbejdet skal fortsættes og videreudvikles i lyset af de nye muligheder og udfordringer i regionen. De unge i Mellemøsten og Nordafrika har modigt vist vejen.”*

LENE ESPERSEN,
UDENRIGSMINISTER

INDHOLD

Forord	3	Frihedsrettigheder og god regeringsførelse	38
Sammenfatning	4	Menneskerettigheder i Mellemøsten	39
Introduktion	5	1. Euro-Mediterranean Foundation of Support to Human Rights Defenders	39
<i>Partnerskab for Dialog og Reform</i>		2. Euro-Mediterranean Human Rights Network	41
– Grundlæggende principper	5	3. Arabisk-europæisk Menneskerettighedsdialog	43
Fokusområder	6	4. Program til forebyggelse af tortur i Jordan	45
Opgørelse af resultater	6	5. Menneskerettighedsprogram i Yemen	47
Eksempler på konkrete resultater til fremme af reformprocesser	8	Arbejdsmarkedsreformer	49
Resultater i form af styrket dialog og samarbejde	10	Trepartssamarbejde om social dialog i Marokko	49
Rapporten	11	Fremtidige indsatser	50
Udvikling af vidensbaserede samfund	12	Unge samfundsdeltagelse	51
Medier og pressefrihed	13	1. Regionalt ungdomsprogram under DUF	51
1. Det regionale medieprogram	13	2. Regionalt ungdomsprogram under Mellemfolkeligt Samvirke	53
2. Medieprogram i Yemen	16	3. Mobilisering af unge frivillige i Yemen Røde Halvmåne	55
Fremtidige indsatser	17	4. Mobilisering af frivillige og unge i Jordansk Røde Halvmåne	56
Akademisk samarbejde	18	Fremtidige indsatser	57
1. Universitetssamarbejde i Jordan	18	God regeringsførelse	58
2. Undervisningssamarbejde om køn og udvikling i Yemen	20	1. Decentralisering og kommunalforvaltning i Jordan	58
Fremtidige indsatser	21	2. Parlamentssamarbejde i Yemen	59
Kultur	22	Fremtidige indsatser	61
Regionalt kulturprogram	22	Dansk-Egyptisk Dialoginstitut	61
Ligestilling og kvinders deltagelse	24	Bibliotekssamarbejde i Egypten	63
1. Regionalt kvindeprogram	26		
2. Gennemførelse af familielovgivningen i Marokko	28		
3. Kvindelige beslutningstagere og ledere i Marokko	29		
4. Ligestilling i Jordan	31		
5. Kvinders politiske deltagelse i Jordan	32		
6. Støtte til Family Protection Department i Jordan	34		
7. Tidlige ægteskaber og kvinders økonomiske deltagelse i Yemen	36		

FOTO: UDENRIGSMINISTERIET

I begyndelsen af 2011 har unge i Tunesien og Egypten modigt fremført kravet om forandringer. Opgøret med de autoritære ledere har igangsat en demokratibølge, der har fået unge og gamle, kvinder og mænd, muslimer og kristne i den arabiske verden til at stille krav om demokrati og frie valg. Samtidig har regeringerne i regionen over en bred kam introduceret nye reforminitiativer.

Når disse ord skrives er det endnu for tidligt at sige hvor denne udvikling ender. Men Mellemøsten bliver ikke det samme igen.

I 2003 lancerede regeringen Det Arabiske Initiativ. Formålet var at skabe grundlag for styrket dialog, forståelse og samarbejde mellem Danmark og den arabiske verden og for at støtte eksisterende lokale reformprocesser i Mellemøsten og Nordafrika. Dette dobbelt formål er afspejlet i det nye navn, vi gav initiativet i 2011: Partnerskab for Dialog og Reform.

Initiativet bygger på en antagelse om, at partnerne i Danmark og den arabiske verden har en gensidig interesse i at skabe dialog og samarbejde og sammen adressere nogle af de dagsordner og spørgsmål, som er vigtige både for Danmark og Mellemøsten: frihed, ligestilling, medier og videnssamfund.

Vi har fra den første dag understreget, at det ikke er op til Danmark at fortælle andre hvordan de skal indrette deres samfund eller hvilke ledere de skal vælge. Men baseret på den tillid, der er opbygget, har 220 danske og 450 arabiske partnerorganisationer og grupper fordomsfrit kunne diskutere, hvordan vores fælles udfordringer takles i henholdsvis Danmark og Mellemøsten. De har dermed bidraget til ny viden og nye ideer både i Danmark og i den arabiske verden.

Mange af de personer og grupper, der i løbet af de sidste måneder modigt er gået forrest for at gennemføre reformer i regionen, har været blandt deltagerne i de arabisk-danske partnerskabsprojekter. Det er unge, kvinder, menneskerettighedsaktivister, akademikere, journalister og mediefolk samt enkelte regeringsinstitutioner, der har været parat til aktivt at forfølge en reformdagsorden.

Denne rapport gennemgår med fokus på de konkrete projekter, de mange resultater der er opnået i 2009 og 2010. Mens dette skrives er mange partnere ved at aftale hvordan samarbejdet skal fortsættes og videreudvikles i lyset af de nye muligheder og udfordringer i regionen. De unge i Mellemøsten og Nordafrika har modigt vist vejen. Jeg håber at det arbejde, der er igangsat, kan fortsættes og styrkes i de kommende år.

Lene Espersen
Udenrigsminister

SAMMENFATNING

INTRODUKTION

Partnerskab for Dialog og Reform blev under navnet Det Arabiske Initiativ iværksat i 2003 af den danske regering med det formål at skabe grundlag for styrket dialog, forståelse og samarbejde mellem Danmark og den arabiske verden og for at støtte eksisterende lokale reformprocesser i Mellemøsten.¹

Siden initiativets start har mere end 220 danske civilsamfundsorganisationer og offentlige institutioner deltaget i professionelle partnerskaber med over 450 arabiske partnerorganisationer, der omfatter en lang række af såvel civilsamfundsorganisationer som stats-, medie- og uddannelsesinstitutioner.

Partnerskab for Dialog og Reform har løbende været gjort til genstand for offentlig debat. Hundrevis af avisartikler har beskrevet forskellige af initiativets aktiviteter og både Udenrigsministeriet og de involverede organisationer har på deres respektive hjemmesider løbende beskrevet aktiviteterne og de opnåede resultater. De enkelte organisationer har, i henhold til ministeriets almindelige retningslinjer, i årsrapporter rapporteret om gennemførte aktiviteter og opnåede delresultater, ligesom det samlede initiativ har været underlagt eksterne vurderinger med henblik på at sikre, at der blev levet op til målsætningerne.

Denne rapport er imidlertid det første forsøg på samlet at beskrive de resultater, som er opnået i samtlige igangværende aktiviteter i perioden 2009-2010 (juni). I kapitel 2-5 er der således for hvert af de tre tematiske fokusområder: videnssamfund, ligestilling/kvindes deltagelse i samfundet og frihedsrettigheder (se nærmere beskrivelse nedenfor) – en kort beskrivelse af de programmer og projekter, der er gennemført i perioden, samt en

opstilling af de væsentligste resultater, som er opnået på området reformprocesser. Rapporten indgår som en del af processen med at udvikle mere effektive metoder til at måle resultaterne af indsatserne under *Partnerskab for Dialog og Reform*.

PARTNERSKAB FOR DIALOG OG REFORM – GRUNDLÆGGENDE PRINCIPPER

Partnerskab for Dialog og Reform har en budgetramme på 100 mio. kr. årligt og har både et bilateralt og et multilateralt spor. Langt hovedparten af rammen er gået til det bilaterale spor, som består af henholdsvis fire landespecifikke og en række regionale programmer med overordnede temaer.

Landeprogrammer er blevet etableret mellem Danmark og Marokko, Jordan og Yemen. I hvert af de tre lande er der enten en ambassade eller etableret et teknisk rådgiverkontor til at understøtte samarbejdet. I Egypten er der etableret et selvstændigt Dansk-Egyptisk Dialoginstitut, der står for en række udvekslings- og dialoginitiativer mellem Danmark og Egypten og den arabiske region generelt.

De regionale programmer opererer alle inden for initiativets tre tematiske fokusområder – videnssamfund, ligestilling/kvindes deltagelse i samfundet og frihedsrettigheder. Programmerne er udviklet og drevet af danske civilsamfundsorganisationer og deres partnere i Mellemøsten.

Det multilaterale spor omfatter støtte til internationale initiativer, der ligeledes støtter dialog og reformprocesser i regionen. Siden 2003 er der bl.a. ydet støtte til EU's *Anna Lindh Foundation*, G8-initiativet *Foundation for the Future* og et sik-

kerhedsinitiativ gennemført i samarbejde mellem arabiske partnere, Canada og Danmark. I 2009 og 2010 er under 5 procent af midlerne under *Partnerskab for Dialog og Reform* anvendt på multilaterale aktiviteter og denne rapport omfatter alene de bilaterale aktiviteter under initiativet.

Alle initiativets aktiviteter er baseret på følgende grundlæggende principper:

- Initiativet er **efterspørgselsdrevet**. Aktiviteter afspejler ønsker om samarbejde vedrørende reforminitiativer, som er formuleret af arabiske civilsamfundsorganisationer og/eller statslige reformaktører. Alle aktiviteter bliver identificeret, formuleret og gennemført i et tæt samarbejde mellem arabiske og danske partnere.
- Aktiviteterne er baserede på **ligeværdige partnerskaber** med fokus på professionelt samarbejde, vidensdeling og erfaringsudveksling. Formålet er at støtte professionelle netværk til gensidig nytte for de arabiske og danske partnere. Etablering af solide partnerskaber præget af gensidig tillid tager tid. Derfor skaber *Partnerskab for Dialog og Reform* partnerskaber med henblik på et **langsigtet samarbejde**.
- ”**No-size-fits-all.**” Reformprocesser følger nødvendigvis de givne samfundsmæssige og politiske omstændigheder i hvert enkelt land.
- Samfundsmæssige reformprocesser er kun bæredygtige, hvis de bygger på et bredt fundament, der involverer alle, der engagerer sig i reformer og demokratiske forandringer. Aktiviteter inkluderer partnere med interesse i reform og dialog **både på regeringsniveau og ikke-statsligt niveau**.

1) Regeringen, Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne er med finanslovsaftalen for 2011 blevet enige om at ændre navnet på Det Arabiske Initiativ til *Partnerskab for Dialog og Reform (PDR)*. Der afsættes 10 mio. kr. i 2011 under PDR til projekter med det formål at fremme dialog og samarbejde mellem israelere og arabere. Rapporten dækker perioden 2009-2010.

Med udgangspunkt i disse principper er der i perioden 2009-2010 gennemført aktiviteter under 24 programmer og projekter med budgetter op til 25 millioner kroner. Som det vil fremgå af de enkelte beskrivelser i kapitel 2-5, er de større programmer ofte komplekse og involverer en række danske og arabiske partnere, mens de mindre projekter typisk består af et partnerskab mellem en dansk organisation og en eller to arabiske søsterorganisationer. De store tematiske programmer har endvidere puljer, hvor civilsamfundsorganisationer kan søge støtte til mindre projekter, som supplerer programmet.

FOKUSOMRÅDER

I 2002 bad UNDP en række arabiske samfundsforskere og samfundsanalytikere om at give et bud på, hvilke udfordringer de arabiske lande stod overfor med hensyn til at sikre en social, økonomisk og politisk udvikling.² De arabiske forskere identificerede tre grundlæggende områder, hvor der var brug for reformer og nytænkning. I en række rapporter – de såkaldte *Arab Human Development Reports* – redegjorde forskerne for udfordringerne på tre områder og kom med anbefalinger til reformer og initiativer. De tre områder var:

1. Udvikling af vidensbaserede samfund.
2. Fremme af ligestilling mellem kønnene og kvinders deltagelse i det sociale, politiske og økonomiske liv.
3. Grundlæggende frihedsrettigheder og god regeringsførelse.

Disse tre områder udgør den overordnede tematiske ramme for *Partnerskab for Dialog og Reform*. Inden for denne meget brede ramme, er der identificeret en række strategiske indsatsområder, som

afspejler, hvor Danmark har særligt gode forudsætninger for at indgå i dialog og partnerskab. Otte områder danner grundlag for programmerne, således at det samlede initiativ omfatter følgende:

Udvikling af vidensbaserede samfund, med programmer inden for:

- Medier og pressefrihed
- Akademisk samarbejde
- Kultur

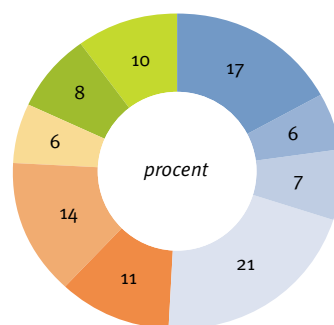
Fremme af ligestilling mellem kønnene og kvinders deltagelse i det sociale, politiske og økonomiske liv, med ét regionalt program og en række bilaterale indsatser.

Grundlæggende frihedsrettigheder og god regeringsførelse, med programmer inden for:

- Menneskerettigheder
- Arbejdsmarkedsreformer
- Unges samfundsdeltagelse
- God regeringsførelse

I kapitel 2-5 gennemgås initiativets indsatser for hvert af disse områder, med et særskilt afsnit om Det Dansk-Egyptiske Dialoginstituts arbejde.

Modellen omfatter samtlige typer indsatser.³

OPGØRELSE AF RESULTATER

Partnerskab for Dialog og Reform har, som det fremgår af navnet, to ligeværdige formål: 1) At støtte eksisterende lokale reformprocesser i Mellemøsten og 2) At skabe grundlag for styrket dialog, forståelse og samarbejde mellem Danmark og den arabiske verden.

Iagttagere af Mellemøsten kunne i både 2009 og 2010 konkludere, at den reformiver, der kendetegnede regionen i 2003 og 2004, da initiativet blev søsat, generelt var kølnet. De overvejende autoritære regimer i regionen syntes, frem til 2010, at have cementeret deres magt frem for at bevæge sig i retning af politiske reformer. Der var således kun gennemført få reformer, der tjente til at styrke de generelle frihedsrettigheder. Til gengæld var der i en række lande vilje til reformer, der styrkede ligestillingen mellem mænd og kvinder samt udviklingen af videnssamfund.

Gennemgangen af *Partnerskab for Dialog og Reform*, der i 2009 blev foretaget af en række eksterne eksperter, konkluderede således:

Disse forhold er afspejlet i de fokusområder, der er valgt for initiativet.

2) United Nations Development Programme, FN's udviklingsprogram.

3) DEDI, Dansk-Egyptisk Dialoginstitut.

“ På trods af regimernes autoritære karakter eksisterer der en lang række reformagenter i regionen både indenfor og udenfor de statslige strukturer. Så selv om større politiske reformer er udeblevet i regionen, vurderes det, at visse mindre omfattende reformer stadig er mulige indenfor områder som køn og lokalstyre samt visse områder indenfor menneskerettigheder og medier – så længe de ikke underminerer det siddende regime.”

Det blev samtidig understreget, at udvikling tager tid. De komplekse og ofte meget omfattende og grundlæggende reformer, som initiativet arbejder med, gennemføres ikke på ét eller to år, men tager måske 5, 10 eller 20 år – og i processen vil der være såvel fremskridt som tilbageslag.

I begyndelsen af 2011 har reformbevægelser i Tunesien og siden Egypten fået vind i sejlene. Det er endnu for tidligt at sige, hvor grundlæggende reformerne bliver, men udviklingen minder om, at reformer og omvæltninger også kan komme pludseligt og uventet. Flere af de menneskerettighedsaktivister, unge, kvinder og mediefolk, som i begyndelsen af 2011 har krævet, at deres stemme blev hørt, er også blandt de grupper, som har været inddraget som samarbejdspartnere i initiativet.

Rent metodisk er det vanskeligt at foretage en præcis måling af, hvilke bidrag de enkelte danske projekter har ydet i de forskellige lande, der hver især har vidt forskellig historie og udfordringer. Det skyldes flere forhold:

For det **første** kan samfundsmæssige reformer ikke måles og vejes på samme måde som f.eks. ingeniørprojekter. I vurderingen af initiativets aktiviteter er det

nødvendigt primært at anvende en metode, der formår både at belyse processerne kvalitativt og i den kontekst, de indgår, og at trække på erfaringer fra lignende projekter.

For det **andet** gælder det, at udviklingen inden for de tre overordnede fokusområder påvirkes af en række faktorer og at det typisk er vanskeligt at isolere virkningen af lige præcis indsatsene under *Partnerskab for Dialog og Reform*. I de fleste tilfælde vil det alene være muligt at påvise, at de specifikke danskstøttede aktiviteter har *bidraget* til en bestemt udvikling.

Endelig og for det **trede** må det anerkendes, at de langsigtede resultater af en given reform ikke altid entydigt kan forudses, før et projekt igangsættes. En anti-korruptionssenhed kan f.eks. ses som et fremskridt for et retssamfund, men kan også misbruges til at skaffe politiske modstandere af vejen. Det er således en stor udfordring at fastlægge konkrete målsætninger, som støtter op om reformprocesser. Det stiller krav om, at indsatsen vurderes nøje før igangsættelsen og at partnere har en løbende og åben dialog om mål og opnåede resultater. Der skal være mulighed for at justere projektet i forhold til både de opnåede erfaringer og eventuelle nye udviklinger i konteksten,

såsom politiske tiltag eller ændrede magtforhold. Oftest vil kun historien give det endelige svar.

Med ovenstående overvejelser og forbehold in mente er det vurderingen, at *Partnerskab for Dialog og Reform* har opnået solide resultater med hensyn til at bidrage til reformprocesser. Generelt har initiativet bidraget til:

- Styrkelse af græsrodsorganisationer og -aktivister
- Styrkelse af unge og kvinders deltagelse i samfundslivet og i reformprocesser
- Institutionaliserings af konkrete reformprocesser og nye organisationer

På de følgende sider illustreres dette gennem nogle bokse med eksempler på resultater. Der er endvidere opnået konkrete resultater i forhold til initiativets målsætning om at skabe grundlag for styrket dialog, forståelse og samarbejde mellem Danmark og den arabiske verden. Disse resultater er om muligt endnu sværere at måle, men i kapitel 6 opsummeres den viden, der indtil videre er opnået om resultater på området.

EKSEMPLER PÅ KONKRETE RESULTATER TIL FREMME AF REFORMPROCESSER

I rapportens hovedkapitler gennemgås resultaterne af de forskellige programmer systematisk under hvert af de tematiske områder. Som illustration er der herunder udvalgt et lille udpluk af de solide resultater, der er opnået med hensyn til at bidrage til reformprocesser.

1. Styrkelse af græsrodsorganisationer og -aktivister

Partnerskab for Dialog og Reform har medvirket til at styrke og beskytte civilsamsfundsorganisationer og aktivister i deres arbejde for at fremme reformprocesser. Som konkrete eksempler kan nævnes:

Tunesiske menneskerettighedsforkæmpere

Fire tunesiske menneskerettighedsorganisationer er styrket i deres kamp for at sikre, at det tunesiske styre accepterer generelle menneskerettigheder samt i arbejdet for at forene de mange tunesiske menneskerettighedsgrupper.

Menneskerettighedsnetværk i Yemen

Et netværk af seks stærke menneskerettighedsorganisationer i Yemen er styrket i deres lobbyarbejde for forningsfrihed og offentlighed i forvaltningen. I alt 160 aktivister har modtaget træning.

Menneskerettighedsforkæmpere er styrket i regionen

100 menneskerettighedsforkæmpere og deres familier har modtaget mindre finansiell støtte, som har sikret deres overlevelse efter fængsling eller myndighedsschikane og 21 NGO'ere har modtaget støtte til at kunne forsætte deres menneskerettighedsarbejde.

Yemens Journalistforbund

Yemens Journalistforbund er styrket såvel i rollen som interesseorganisation for medlemmerne som i rollen som forsvarer for presse- og ytringsfrihed. Yemens Journalistforbund har forsvaret mere end 60 journalister ved domstolene.

2. Styrkelse af unge og kvinders deltagelse i samfundslivet og i reformprocesser

Partnerskab for Dialog og Reform har særligt medvirket til at fremme unge og kvinders deltagelse i samfundslivet og reformprocesser. Det er sket gennem øget deltagelse af kvinder og unge i aktiviteter og en styrkelse af deres engagement i NGO'er, positioner i ledelser/bestyrelser, faste pladser i råd, forsamlinger etc. Som konkrete eksempler kan nævnes:

Politisk aktive unge organiserer sig i Egypten

Knap 3.000 unge fra arabiske ungdomsorganisationer har samarbejdet med danske partnere i projekter, der har bidraget til at organisere politisk aktive unge, øge unge kvinders politiske deltagelse samt styrke dansk-arabisk dialog.

Fremme af kvinders politiske deltagelse i Marokko

Kvindelige kandidater til lokal- og nationale valg er blevet støttet, hvilket har ført til en øget deltagelse af kvinder ved lokalvalg.

Røde Halvmåne i Yemen og Jordan mobiliserer unge i frivillig-indsatser

Mere end 1.700 unge kvinder og mænd er involveret i frivillig-aktiviteter, der skaber en mere demokratisk frivilligorganisation baseret på principperne fra den humanitære folkeret og medlemsdemokrati.

Styrke kvindeligt lederskab inden for fagforeninger og faglige organisationer i Marokko

Kvindelige medlemmer af fagforeninger og faglige organisationer er styrket i arbejdet med køn og ligestilling på arbejdsmarkedet.

3. Institutionalisering af konkrete reformprocesser og nye organisationer

Partnerskab for Dialog og Reform har i perioden 2009-2010 i flere tilfælde ydet et væsentligt bidrag til, at reformer er blevet gennemført i form af 1) Ændret lovgivning, udarbejdelse af officielle regeringsstrategier/politikker, 2) Ændret myndighedspraksis, eller 3) Etablering af nye institutioner eller organisationer, der påvirker centrale reformspørgsmål. Som konkrete eksempler kan nævnes:

“*Arabiske journalister organiseret i ARIJ arbejder målrettet med at etablere bredt anerkendte standarder for undersøgende journalistik gennem eksemplets magt, bakket op af kursus-virksomhed, udarbejdelse af lærebøger og årlige konferencer.*”

NYE INSTITUTIONER

Regional arabisk forening af undersøgende journalister

Arab Reporters for Investigative Journalism (ARIJ) er etableret i et samarbejde mellem danske og arabiske journalister. Arabiske journalister organiseret i ARIJ arbejder målrettet med at etablere bredt anerkendte standarder for undersøgende journalistik gennem eksemplets magt, bakket op af kursus-virksomhed, udarbejdelse af lærebøger og årlige konferencer. I alt 140 journalister har deltaget i ARIJ's træningsprogrammer og et større antal har modtaget træning efter de af ARIJ udarbejdede principper.

Ny kandidatuddannelse i ligestilling i Yemen

På Sana'a universitet i Yemen er der for første gang etableret en kandidatuddannelse i "køn og udvikling." Lærerkårer er uddannet og pensum er udviklet i tæt samarbejde med Roskilde Universitetscenter.

ÆNDRET LOVGIVNING

Reform af strafferetslovgivning i Yemen

Yemens vicepræsident har offentligt forpligtet sig til at bringe strafferets-systemet i Yemen i overensstemmelse med de internationale menneskerettighedsinstrumenter; både mht. lovgivning og i praksis.

Forebyggelse af tortur i Jordan

Retsplejeloven er blevet ændret, således at varetægtsfængsling begrænses og et forslag til ny anti-torturlovgivning er blevet forberedt.

Lovforslag om minimumsalder for ægteskaber i Yemen

Yemenitiske kvindeorganisationers lobbyarbejde har sikret, at et lovforslag om en minimumsalder på 18 år for indgåelse af ægteskab er fremlagt i parlamentet af justitsministeren.

ÆNDRET MYNDIGHEDSPRAKSIS

Jordanske myndigheders indsats mod tortur er styrket

Myndighederne i Jordan er styrket i at forebygge tortur og i at reagere hurtigere og mere effektivt ved tilfælde af tortur.

Styrkelse af Familiedomstolsenheder i Marokko

Projektet har bidraget til, at samtlige (i alt 66) marokkanske familiedomstolsenheder for voldsramte kvinder har forbedret deres modtagelse.

Det jordanske arbejdsministerium fokuserer på ligestilling

Arbejdsministeriets 53 arbejdsinspektører, der gennemfører arbejdspladsinspektioner på alle offentlige arbejdspladser, medtager i deres arbejdspladsvurderinger spørgsmål om ligestilling og kvindelige medarbejderes særlige udfordringer.

Jordan styrker sin indsats for at bekæmpe vold mod kvinder og børn

Family Protection Department og dets samarbejdspartnere arbejder mere effektivt med bekæmpelse af vold og overgreb mod kvinder og børn og to nye enheder – med et opland på 584.500 indbyggere – er etableret.

RESULTATER I FORM AF STYRKET DIALOG OG SAMARBEJDE

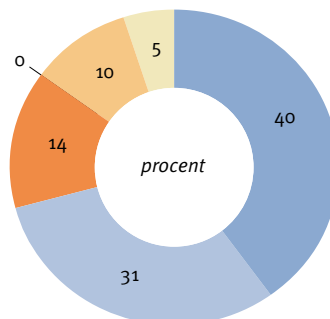
Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) har i 2010 gennemført en undersøgelse af, hvorvidt de faglige partnerskaber, der etableres under *Partnerskab for Dialog og Reform*, fører til det ønskede grundlag for forståelse og samarbejde mellem Danmark og den arabiske verden.⁴ Undersøgelsen bekræfter grundlæggende initiativets antagelse om, at langsigtede, ligeværdige og gensidigt udbytterige partnerskaber mellem fagprofessionelle fra Danmark og Mellemøsten er en effektiv form for interkulturel dialog, hvis ønsket er at nedbryde fordomme og bygge broer mellem befolkninger. Baseret på interviews med personer, der har deltaget i partnerskabsprojekter under initiativet i minimum to år, konkluderes det, at dialogen virker efter hensigten i seks ud af de syv projekter, der er analyseret. I disse seks partnerskaber blev der gensidigt nedbrudt fordomme og relationerne mellem parterne var præget af gensidig tillid og respekt samt stor tilfredshed med samarbejdet. DIIS' analyse underbygger dermed en undersøgelse blandt de danske partnere fra foråret 2009, der viste, at 71 procent af de involverede danske organisationer fandt, at de ville fortsætte samarbejdet med deres arabiske partnere efter det konkrete projekts ophør.⁵

Lignende resultater findes blandt de mediefolk, der har deltaget i samarbejdet under det regionale medieprogram. Her viser en undersøgelse, at 9 ud af 10 personer, efter udløbet af det konkrete twinning-projekt, har fortsat samarbejde uden for rammerne af *Partnerskab for Dialog og Reform*.⁶

DIIS' undersøgelse viser også, at initiativets partnere såvel i Danmark som i Mellemøsten fungerer som ambassadører for hinanden i deres egne netværk og i visse tilfælde i offentligheden. På den måde har initiativets dialog en effekt, der når langt bredere ud end de over 450 direkte involverede arabiske og mere end 220 danske parter. Her er det selvfølgelig af betydning, at initiativets partnere er placeret strategisk i deres samfund for at nå bredt ud til befolkningerne. Desuden er de forskellige indsatser under *Partnerskab for Dialog og Reform* blevet dækket bredt af de arabiske medier med stor positiv omtale, hvilket har udbredt kendskabet til initiativet til flere millioner borgere i den arabiske verden.

I hvor høj grad anser du partnerskabet for at være et langsigtet engagement, som vil føre til kontakter og samarbejde efter projektets aktiviteter er afsluttet?

I høj grad	40%
I nogen grad	31%
I mindre grad	14%
Overhovedet ikke	0%
Ved ikke	10%
Ikke besvaret	5%

Kilde: "Review af Det Arabiske Initiativ", Skadkaer Consult, juli 2009.

4) DIIS Report 2010:09: "Dialoguing Partnerships: An Analysis of the Dialogue Assumptions of the Danish Partnership for Dialogue and Reform."

5) "Review af Det Arabiske Initiativ," Skadkaer Consult, juli 2009.

6) Intern undersøgelse af International Media Support.

RAPPORTEN

Rapporten er inddelt i tre kapitler efter den overordnede tematiske ramme for *Partnerskab for Dialog og Reform*. Hvert kapitel er dernæst opdelt i underafsnit tilsvarende de strategiske indsatsområder, hvor programmer og projekter kortfattet er præsenteret. De fleste indsatser dækker flere relevante indsatsområder, eksempelvis både *unges deltagelse* og *kultur*, og der koordineres og samarbejdes

på tværs af programmer og projekter, for at styrke den samlede effekt. Begrænsningen af rapporten efterlader dog ikke plads til at redegøre for disse forhold. Strukturen betyder, at projekterne er kategoriseret efter hvilket indsatsområde, der vejer tungest i det pågældende projekt og derfor kan der være aspekter, som ikke ydes fuld retfærdighed. Indsatserne i Egypten, Dansk-Egyptisk Dialoginstitut og Misr Public Library præsenteres separat efter kapitlerne.

For at gøre rapporten læservenlig anvendes angivelsen NGO (Non-Governmental Organization) som generel betegnelse for samtlige typer af civilsamfundsorganisationer, der indgår i projektsamarbejderne. I rapporten refereres der geografisk til Mellemøsten og den arabiske verden, hvilket dækker samarbejdslandene bredt (se kort ovenfor).

UDVIKLING AF VIDENSBASEREDE SAMFUND

FOTO: H. SITTON

“Jeg har altid haft lyst til at arbejde med undersøgende journalistik, men først nu har jeg fået de værktøjer der gør, at jeg føler jeg kan gøre det rigtigt.”

HAWLATI, SOM DELTOG PÅ ET AF ARIJS TRÆNINGSKURSER.

Begrænset udvikling mod videnssamfund er en af de største udfordringer i den arabiske verden, viser UNDP's *Arab Human Development Report* fra 2003. Vidensproduktion og vidensdeling er ifølge rapporten et vigtigt grundlag for såvel økonomisk udvikling som for fremme af menneskerettigheder og god regeringsførelse i regionen. Globaliseringen og den teknologiske og økonomiske udvikling har betydet, at udfordringerne er mindst lige så aktuelle i dag som i 2003.

Inden for *Partnerskab for Dialog og Reform* fokuseres på de aspekter af fokusområdet ”udvikling af vidensbaseret samfund,” der relaterer sig til presse- og ytringsfrihed samt kritisk tænkning. Temaets tre strategiske indfaldsvinkler er *medier og pressefrihed, akademisk samarbejde og kultur.*

“ Nu bruger vi rapporten som en slags grundlov til at gøre vores bedste, for at dække valget på en objektiv og professionel måde.”

MEDIER OG PRESSEFRIHED

På Freedom Houses liste over pressefrihed optræder landene i Mellemøsten, med enkelte undtagelser, i kategorien af lande med begrænset eller stærkt begrænset ytrings- og mediefrihed. På trods af forventninger om øget mediefrihed som følge af tilgangen af satellitkanaler og internetmedier, er der kun i begrænset omfang sket en åbning af de nationale mediemarkeder. Trods nye muligheder i forbindelse med privatisering af medier er der således fortsat stærk statslig kontrol med aviser, tv-stationer og internet-baserede medier. Censur pålægges både direkte og indirekte gennem staternes kontrol med distribution og annoncering. Derfor er selvrensensur også et udbredt problem i regionen. En regional undersøgelse blandt journalister viser, at det, de betragter som de største udfordringer, er manglende professionalisme (71 procent) og regeringskontrol (70 procent).⁷ På trods af eksempler på lovgivning, som formelt set har øget pressefriheden, har flere stater i regionen særlige undtagelseslove, som undsiger selvsamme friheder. Anden national lovgivning (f.eks. injurie- og straffelovgivning) er blevet anvendt til at ramme kritiske journalister. De arabiske journalistforbund har traditionelt set

optrådt som interesseorganisationer i forhold til medlemmernes løn- og arbejdsforhold og har kun i ringe omfang fokuseret på spørgsmål om pressefrihed og -etik.

1. Det regionale medieprogram

International Media Support (IMS) har siden begyndelsen af *Partnerskab for Dialog og Reform* stået for gennemførelse og koordinering af et regionalt medieprogram. Det er sket i samarbejde med en række danske mediefolk og -institutioner, der har etableret samarbejdsprojekter med kollegaer i Mellemøsten.

Programmet har til formål at fremme ytringsfrihed og god medieskik og at udvide journalisters og mediers handle- rum, bl.a. ved gennem god journalistik og faktisk baserede historier at behandle ellers vanskelige, kontroversielle eller tabubelagte emner. På nogle områder, hvor særlige behov er blevet identificeret, har det regionale medieprogram bidraget til etablering af nye institutioner. Det gælder: et netværk for undersøgende journalistik, Arab Reporters for Investigative Journalism, et netværk til medie-monitorering i forbindelse med valg og inden for fremme af dokumentarfilm, hvor Screen Institute Beirut for nyligt er etableret.

DET REGIONALE MEDIEPROGRAM

Bevilling:

2009-2011: 25 mio. kr.

Lande involveret:

Algeriet, Bahrain, Egypten, Irak, Iran, Jordan, Kuwait, Libanon, Marokko, De Palæstinensiske Områder, Saudi Arabien, Sudan, Syrien, Tunesien, Yemen og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

775 mediefolk.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 10.000 medlemmer af journalistforbund i regionen samt over 100.000 læsere, lyttere og seere i hele Mellemøsten og Danmark (292 avisartikler, 115 timers tv, 24 timers radio og 21 dokumentarfilm).

Antal partnerorganisationer:

42 arabiske og 20 danske medieorganisationer.

Læs mere:

www.i-m-s.dk/content/media-dialogue

7) *The role of the media as watch-dogs, agenda-setters and gatekeepers in Arab states*, Lawrence Pintak, John F. Kennedy School of Government, 2008.

Programmet har seks fokusområder:

- 1) **Upartisk mediedækning af valg.**
Arab Working Group for Media Monitoring, et netværk bestående af 15 menneskerettigheds- og medieorganisationer fra 11 lande i Mellemøsten, overvåger mediernes dækning af valg og udsender rapporter om mediedækningen med henblik på at presse mediernes til at dække valget på upartisk vis.
- 2) **Udvikling af stærke arabiske journalistforbund** i samarbejde med Det Internationale Journalistforbund og Dansk Journalistforbund, med henblik på at sætte journalisters rettigheder, arbejdsvilkår og forbedret presseetik i fokus.
- 3) **Fremme af undersøgende journalistik** i regionen i samarbejde med Arab Reporters for Investigative Journalism og Foreningen for Undersøgende Journalistik i Danmark.
- 4) **Forbedring af tv's public service** i samarbejde mellem Danmarks Radio, de statslige tv-stationer i Syrien og Jordan samt New TV i Libanon.
- 5) **Dokumentarfilm-samarbejde** mellem Screen Institute Beirut (etableret i forbindelse med det regionale medieprogram), Den Danske Filmskole m.fl.
- 6) **Twinning-projekter** med mediefolk fra en bred vifte af sektorer; herunder skreven presse, fotojournalistik, animationsfilm, online medier, dokumentarfilm, lydbearbejdning, radio.

RESULTATER AF PROGRAMMET

Mediemonitorering i forbindelse med valg i arabiske lande

Gennem et samarbejde mellem 15 menneskerettighedsgrupper og medieorganisationer er der etableret en systematisk monitorering af mediernes dækning af valg-handlinger i Mellemøsten med det resultat, at der lægges pres på mediernes med henblik på, at der gives spalteplads og taletid til både regering og opposition. Resultatet er opnået gennem følgende:

- Arab Working Group for Media Monitoring er fokus for udvikling af systematiske metoder til monitorering af medier og fungerer som samlingspunkt for spørgsmål om pressefrihed for medie- og menneskerettighedsorganisationer i regionen.
- 60 unge er trænet og involveret i gennemførelse af mediemonitorering i Tunesien, Libanon og Algeriet.
- Monitorering af mediernes dækning af valg i Tunesien, Libanon og Algeriet er gennemført og rapporter publiceret med bred pressedækning i de enkelte lande. Efter monitorering i Libanon, er den ansvarlige organisation blevet indbudt til deltagelse i høringskreds om udvikling af en ny valglov i Libanon.
- Arabisk manual om mediemonitorering er udviklet og publiceret. Manualen benyttes af en række internationale og nationale institutioner og er blevet del af pensum på Petra Universitet i Jordan.

Styrkelse af arabiske journalistforbund

De arabiske journalistforbund, der traditionelt organiserer samtlige journalister i de pågældende lande, har bevæget sig fra at optræde som rene arbejdsmarkeds-interseorganisationer til at tage fat om spørgsmål som presse-etik, god journalistik og pressefrihed:

- Det Internationale Journalistforbund (IFJ) har, i samarbejde med Dansk Journalistforbund, involveret 16 journalistforbund i regionen i IFJ's kampagne for pressefrihed og -etik, herunder et særligt fokuseret arbejde med forbundene i Bahrain og Tunesien.
- Mellemøstlige journalistforbund er – på trods af den generelle boykot fra den arabiske sammenslutning af journalistforbund – begyndt at deltage i IFJ's plenarforsamlinger samt globale kampagner for presse-etik, ytringsfrihed samt bedre balance mellem kønnene.
- IFJ har gennemført træning af 560 journalister (heraf 120 kvinder) i regionen i presseetik, ligestilling, fagforeningsarbejde og sikkerhed.

Fremme af undersøgende journalistik

Arabiske journalister arbejder målrettet med at etablere bredt anerkendte standarder for undersøgende journalistik gennem eksemplets magt. Som eksempler på direkte konsekvenser af den ny undersøgende journalistik kan nævnes: Den jordaniske familieminister har sat fokus på forhold på jordanske børnehjem for forældreløse efter kritisk rapport om svigt; Det egyptiske parlaments klimakomité har behandlet sag om forurening af drikkevand fra Nilen; Sundhedsministeriet i Yemen har fyret én og iværksat undersøgelse af yderligere to embedsmænd ansvarlige for affaldshåndteringsanlæg efter publikation af artikel om mangelfuld håndtering af sundhedsskadeligt affald; De syriske myndigheder har jævnet en sundhedsskadelig losseplads med jorden.

- Arab Reporters for Investigative Journalism (ARIJ), med deltagelse af arabiske og danske journalister, er nu aktiv i otte lande i regionen.

“*Det libanesiske parlament har taget rapporten alvorligt og inviteret os til at være med til at udarbejde et nyt lovforslag, der sætter rammerne for mediernes dækning af valg på frie, alsidige og objektive præmisser.*”

ROULA MIKHAEL,
LEDEREN AF AWGS ARBEJDE I LIBANON.

- En årlige konference samler over 250 journalister fra den arabiske verden og internationalt. Mindst 65 artikler og nyhedsudsendelser blev produceret i regionen om konferencen i 2009.
- 140 journalister er trænet i undersøgende metode og internetbaseret research teknik. En udarbejdet træningsmanual på arabisk bruges udover af ARIJ af en række journalistiske træningscentre og universiteter i regionen.
- 23 dybdeborende reportager er udarbejdet og publiceret i arabiske medier.
- Etablering og lancering af Screen Institute Beirut som en selvstændig institution til undervisning i og finansiering af dokumentarfilm med den erfarne danske filmmand Henning Camre – tidligere rektor for den danske filmskole og direktør for Filminstituttet – som formand.
- Ni film blandt næsten 70 ansøgere fra otte lande i regionen modtog støtte fra Screen Institute Beirut i perioden.
- Et samarbejde mellem Den Danske Filmskole, Screen Institute Beirut og Teheran Film School er etableret og har resulteret i produktion af yderligere 18 dokumentarfilm lavet af unge filmfolk fra de tre lande, der har opholdt sig en måned i et af de andre lande. Der er etableret et virtuelt netværk mellem deltagerne og filmene har bl.a. været vist i forbindelse med filmfestivalen CPH:DOX.
- Det institutionelle twinning-projekt mellem DR P3 og den syriske radio-station Arabesque resulterede i efteråret 2009 i liveudsendelser på P3 fra gaderne i Damaskus. Udsendelserne blev i 2010 nomineret til årets ”public service award” inden for radioproduktion i Danmark.
- Den syriske filmfestival Dox:Box, der opstod som idé i en tidligere twinning, er nu blevet en institution. I 2010 var det tredje gang, den blev afholdt; nu med 21.000 besøgende (mod 8.000 under den første festival) og med et stadigt øget antal deltagende film.

Forbedring af tv's public service

Tre arabiske tv-stationer med en særlig målsætning om at producere kvalitetsprogrammer rettet mod børn og unge har forbedret deres public service som følge af introduktion til public service principper og undervisning i brug af målgruppeundersøgelser og inddragelse af unge i programtilrettelæggelse:

- New TV i Libanon anvender nu løbende kvalitative målinger, hvor unge får mulighed for at ytre sig og påvirke programplanlægningen.
- Over 70 ungdomsudsendelser er produceret til de nationale markeder i Syrien, Jordan og Libanon af unge med virkemidler der tiltrækker unge.
- Syrisk stats-tv producerer nu et kulturprogram med debat efter dansk format, som følge af kontakter skabt gennem tv-samarbejdet.

Dokumentarfilmsamarbejde

Der er med etableringen af Screen Institute Beirut skabt en institutionel ramme for udvikling af nye dokumentarfilm i Mellem-østen; uafhængigt af de store tv-stationer og baseret på en international tradition for fri og samfundskritisk filmproduktion:

Twinning-projekter

150 journalister og mediefolk fra henholdsvis Danmark, flere arabiske lande og Iran har været involveret i 24 twinning-projekter, hvor de har lavet fællesproduktioner og/eller er blevet gensidigt inspirerede. Tidligere undersøgelser viser, at denne type twinning-projekter i næsten alle tilfælde førte til fortsat samarbejde, informationsudveksling eller nye fællesproduktioner:

- Den jordanske avis Al Ghad er nu i stand til online at streame videoklip, qua samarbejde med webredaktionen på Politiken.
- Produktion af 15 små tegnefilm i dansk-jordansk samarbejde.
- Samarbejde mellem dansk og iransk produktionsselskab om dokumentarfilm. Parterne har på eget initiativ iværksat endnu et co-produktionsprojekt om dokumentarfilm.

2. Medieprogram i Yemen

Yemen adskiller sig fra mange andre lande i regionen ved, at pressefriheden er fastslået i landets grundlov og at der traditionelt har været et varieret mediebillede, hvor man udover de mange statsejede aviser har tilladt oppositionspartierne og uafhængige private at udgive både aviser og ugeblade. På radio-tv området har man imidlertid fastholdt statens monopol (samtidig med at de fleste ser regionale satellitkanaler) og generelt har staten i de sidste 3-4 år strammet grebet om medierne. Stramningerne har primært været rettet mod dækningen af de to konflikter, som regeringen udkæmper i henholdsvis nord og syd. I midten af 2009 greb regeringen ind over for otte avisers dækning af uretighederne, lukkede redaktionerne og konfiskerede flere oplag. Lukningen af aviserne betragtes af juridiske eksperter som værende i strid med den eksisterende lovgivning og førte til vrede i medieverdenen og protester fra internationale organisationer, der arbejder for ytringsfrihed. Angreb på internetsider og vilkårlige arrestationer af journalister er andre måder, hvorpå en fri og kritisk presse bremses.

International Media Support (IMS) har siden 2005 sammen med andre mediepartnere i Danmark, bl.a. Dansk Journalistforbund, Danmarks Journalisthøjskole, Danmarks Radio og det rådgivende firma Danicom, samarbejdet med yemenitiske partnere om at adressere de mange udfordringer, som yemenitiske journalister og mediefolk står overfor. Samtidig samarbejdes der med relevante internationale medieorganisationer, bl.a. Det Internationale Journalistforbund og NGO'en Articiel 19, der internationalt arbejder for presse- og ytringsfrihed. Den nuværende fase af programmet omfatter følgende tre komponenter:

- 1) **Fremme af mediefrihed og adgang til information;** at opbygge kapacitet og styrke samarbejdet mellem medieaktører i Yemen til at varetage lobbyarbejde vedrørende mediepolitik og -lovgivning, samt forbedre overvågning af krænkelse af pressefrihed.
- 2) **Styrkelse af Yemens Journalistforbund** i forhold til at repræsentere dets medlemmers interesser og aktivt arbejde for presse- og ytringsfrihed; herunder at spille en aktiv rolle i forhold til vedtagelse af en ny medielovgivning.
- 3) **Støtte til lokale radiostationer.** Udvalgte lokale radiostationer fra den yemenitiske statsradiofoni hjælpes til at uddanne deres ansatte og ledelse i metoder og principper for public service-broadcasting med fokus på den sociale, økonomiske og demokratiske udvikling i deres lokalområde.

MEDIEPROGRAM I YEMEN

Bevilling:

2008-2009: 8,3 mio. kr.

2010-2012: 9,6 mio. kr.

Lande involveret:

Yemen og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

Ca. 1.200 mediefolk, medlemmer af regeringen, parlamentet og civilsamfundsgrupper.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 1.000 medlemmer af journalistforbundet, øvrige parlamentarikere, lokale og internationale NGO-aktører, samt minimum 2 mio. radiolyttere.

Partnerorganisationer:

11 yemenitiske medieorganisationer, 4 danske og 2 internationale.

Læs mere:

www.i-m-s.dk/content/media-dialogue

RESULTATER AF PROGRAMMET

Frie medier og adgang til information

De yemenitiske partnere i projektet har lagt pres på den yemenitiske regering i forhold til at sikre ytrings- og pressefrihed:

- Yemens Journalistforbund og NGO'en, Women Journalists without Constraints har systematisk overvåget regeringens krænkelse af medierne.
- Lokale medieorganisationer har sammen med NGO'en Article 19, udarbejdet et forslag til en ny lov om "offentlighed i forvaltningen," der skal give journalister adgang til informationer om regeringens sagsbehandling og administration, og presset kraftigt på for dens vedtagelse.
- IMS har med yemenitiske partnere udarbejdet alternativt forslag til regeringens udspil til ny presselovgivning og udført lobbyarbejde for en vedtagelse over for parlament og overhus.
- Yemen Media Forum blev organiseret i juni 2009 som en paraplyorganisation for både nationale og internationale medieorganisationer (i alt 60 personer).

Yemens Journalistforbund

Yemens Journalistforbund er blevet styrket med hensyn til at varetage såvel rollen som interesseorganisation for medlemmerne som rollen som forsvarer for presse- og ytringsfrihed. Yemens Journalistforbund har forsvaret mere end 60 journalister ved domstolene:

- Forbundets interne arbejdsgang og kommunikation er blevet forbedret.

- 340 ansatte og medlemmer af forbundet har modtaget træning i fagforeningsarbejde, medielovgivning, ligestilling og etiske principper for god journalistik.
- Forbundets bestyrelsesmedlemmer har sammen med medlemmer fra andre mellemøstlige journalistforbund drøftet, hvordan man kan styrke pressefriheden i regionen.
- Forbundets interne struktur er styrket gennem genoptagelse af årlige kongresser (flere end 1.000 deltagere).

Støtte til regionale radiostationer

Fem regionale radiostationer med et samlet lyttergrundlag på over 6,5 millioner yemenitter har forbedret public service-elementet og kvaliteten af deres udsendelser ved at øge opmærksomheden på lytternes interesser:

- Nyt digitalt udstyr har muliggjort billigere og mere fleksible udsendelser, herunder at producere udsendelser "i marken" blandt lytterne.
- 75 ansatte og ledere er trænet i en public service-tilgang til programplanlægning og -tilrettelæggelse.
- Der er gennemført lytterundersøgelser i tre regioner og materialet er stillet til rådighed både for de lokale radiostationer og for Yemens statsradio.

Fremtidige indsatser

Der er netop iværksat et medieprogram i Jordan (2010-2012), som har til formål at forbedre borgernes adgang til troværdig information gennem de jordanske medier ved at styrke lokalradioer og online-medier samt forbedre de jordanske mediers professionelle niveau for undersøgende journalistik. I Marokko er der ligeledes gennemført en undersøgelse af, på hvilke områder det vil være relevant at indlede et marokkansk-dansk samarbejde, når formålet er at fremme frie medier i Marokko.

“ Alting var mere end perfekt. Jeg nød dette kursus. Undervisningsmetoden er anderledes end i Jordan – det var virkelig nyttigt.”

JORDANSK STUDERENDE, SOM DELTOG I SDUS KANDIDATKURSUS 2010.

AKADEMISK SAMARBEJDE

Videnssamfund i de arabiske lande har udviklet sig positivt ved, at der er færre analfabeter, flere børn som går i skole og et større antal, som får en universitetsuddannelse. Der er dog stadig lang vej til, at uddannelsesområdet kan spille aktivt ind i styrkelsen af et videnssamfund, for $\frac{1}{3}$ af den arabiske befolkning er fortsat analfabeter; heraf er $\frac{2}{3}$ kvinder. Kvaliteten af arabiske studerendes uddannelse er under gennemsnittet. Der er investeret mere i forskning og innovation, men områderne er ikke koblet til produktionen og er underlagt restriktioner på frihed til især at tænke og udtrykke sig frit. For at styrke fundamentet i udviklingen af videnssamfund i den arabiske verden, er det helt centralt at støtte kvaliteten af universitetsuddannelserne. Inden for *Partnerskab for Dialog og Reform* fokuseres på anvendelse af kritisk metode og tematisk målrettede indsatsen mod samfundsvidenskaberne, herunder ligestilling. Der er to igangværende projekter om universitetssamarbejde i henholdsvis Jordan og Yemen.

1. Universitetssamarbejde i Jordan

Fremme af højere uddannelse, forskning og innovation er en af prioriteringerne i Jordans nationale udviklingsplan. Et stort antal unge, med et flertal af kvinder, indskrives på universiteterne, men der er ønske om samtidig at øge kvaliteten af uddannelserne. Det indgår således i de jordanske planer, at der skal anvendes nye undervisningsmetoder, være øget adgang til nyere forskning og at moderne undervisningsteknologi skal inddrages. Der er i denne forbindelse en stor efterspørgsel efter international udveksling og vidensdeling.

Formålet med projektet er at bidrage til at styrke det jordanske videnssamfund. Seks jordanske universiteter har indgået samarbejdsaftaler med Syddansk Universitet, hvoraf ét konkret samarbejde med University of Jordan foreløbig er iværksat med fokus på:

- 1) **Udvikling af konkret uddannelses-tilbud** i mellemøststudier for jordanske og danske universitetsstuderende på kandidatniveau.
- 2) **Udveksling af universitetsstuderende og -forskere** med henblik på at etablere en faglig udveksling samt øge adgang til forskellige undervisningsmetoder og forskningsressourcer for de jordanske partnere.

UNIVERSITETSSAMARBEJDE I JORDAN

Bevilling:

2008-2009 (12 mdr.): 1,3 mio. kr.
2010-2011: 2,8 mio. kr.

Land involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

89 kandidatstuderende og 16 universitetsforskere.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

200 konferencedeltagere.

Partnerorganisationer:

University of Jordan og Syddansk Universitet.

Læs mere:

www.djuco.org

RESULTATER AF PROJEKTET

Uddannelsestilbud

Projektet har bidraget til et mere internationalt uddannelsesmiljø med høj faglighed:

- Udvikling og udbud af et nyt kompetencegivende kandidatkursus på et højt fagligt niveau om EU og Mellemøsten; undervist i både Amman, Odense og pr. fjernundervisning.
- 38 universitetsstuderende har gennemført kandidatkurset og yderligere 42 er indskrevet (hvoraf kvinder udgør over 50 procent).

Udveksling af universitetsstuderende og -forskere

De jordanske partners kritiske stillingtagen er blevet styrket og deres anvendelse af kildekritiske redskaber og informationsøgning er forbedret:

- Studerende og forskere ved University of Jordan har, gennem projektets elektroniske vidensportal, fået øget adgang til forskningsressourcer og undervisningsmateriale, som ikke umiddelbart er tilgængeligt i Jordan.
- Samtlige universitetsstuderende er undervist dialogorienteret, hvor tabubelagte områder, såsom politiske, sociale og økonomiske værdier og vilkår, er blevet diskuteret.
- To forskningskonferencer (inkl. en ph.d.-workshop) er afholdt i hhv. Jordan og Danmark. Én om Jordans rolle i globaliseringen og en international konference om EU og Mellemøsten med deltagere fra flere europæiske og arabiske lande (i alt 200 deltagere).

“ Kurset var utrolig godt – bedre end jeg forventede... det er virkelig gode undervisere, som vil opbygge gode internationale relationer og god udenrigspolitik.”

JORDANSK STUDERENDE, SOM DELTOG I SDUS KANDIDATKURSUS 2010.

2. Undervisningssamarbejde om køn og udvikling i Yemen

I Yemens strategi for fattigdomsbekæmpelse fremhæves vigtigheden af at styrke ligestilling og fremme kvinders deltagelse i alle aspekter af samfundslivet. I dag er kvinder svagt repræsenteret i den offentlige administration og der sidder ingen kvinder i parlamentet. Over 70 procent af landets kvinder er analfabeter samtidig med, at der er en stigende andel af kvindelige studerende på universiteterne. På Sana'a Universitet er der et center for forskning og studier i International Køn og Udvikling, men det har indtil dato ikke kunnet udbyde et samlet uddannelsesforløb, men har alene tilbudt enkelte kurser for studerende på andre studieretninger.⁸

Det overordnede formål med projektet er at bidrage til et højere vidensniveau i det yemenitiske samfund, hvad angår udviklingsprocesser og deres sammenhæng med ligestilling og kvinders deltagelse i samfundet. Projektet gennemføres i samarbejde mellem Center for Forskning og Studier i Køn og Udvikling ved Sana'a Universitet og Internationale Udviklingsstudier på Roskilde Universitet (RUC) og KVINFO. Det omfatter opbygning af en engelsksproget, internationalt anerkendt kandidatuddannelse i Køn og Udvikling samt etablering af et velfungerende forskningsbibliotek inden for kønsforskning og udviklingsstudier ved Sana'a Universitet. Uddannelsen henvender sig til ansatte i den offentlige administration samt i nationale og internationale NGO'er. Biblioteket skal være tosproget, arabisk og engelsk, og tilbyde de studerende adgang til relevant litteratur i form af bøger, tidsskrifter og online ressourcer. Desuden skal biblioteket fungere som ressourcecenter for aktører, der har brug for viden om køn og udvikling. Projektsamarbejdet omfatter følgende komponenter:

- 1) **Etablering af en kandidatuddannelse** i International Køn og Udvikling samt et forskningsbibliotek ved Sana'a Universitet.
- 2) **Styrkelse af nationale og regionale akademiske netværk**, som beskæftiger sig med køn og udvikling.

UNIVERSITETSSAMARBEJDE OM KØN OG UDVIKLING I YEMEN

Bevilling:

RUC: 2009-2011: 4,8 mio. kr.

KVINFO: 2009-2011: 2,5 mio. kr.

Lande involveret:

Yemen og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

Min. 39 forskere, undervisere, biblioteksfagligt og administrativt personale.

Partnerorganisationer:

Sana'a Universitet, RUC og KVINFO.

Læs mere:

www.womendialogue.org

RESULTATER AF PROJEKTET

Etablering af kandidatuddannelse og bibliotek

Projektet har bidraget til at øge fokus på og viden om internationale udviklingsprocesser og deres sammenhæng med kønsaspektet gennem forberedelse af kandidatuddannelsen og etablering af et bibliotek.

- Pensum til alle fire semestre er udarbejdet og godkendt af Rådet for de Højere Uddannelser ved Sana'a Universitet samtidig med, at der er udviklet undervisningsmanualer og marketingstrategi.
- Der er gennemført to træningsworkshops for det nye underviserkorps i samarbejde med såvel RUC som det Amerikanske Universitet i Cairo (22 deltagere).
- Biblioteket er indrettet med 10 computerpladser og øvrigt biblioteksrelateret hardware samt software. Biblioteket er åbnet for brugere.
- Bibliotekets personale (seks medarbejdere, 50 procent kvinder) er trænet i opbygning af biblioteket, administration samt brugerservice.
- Indkøb og registrering af arabisk og engelsk litteratur er påbegyndt.

Styrkelse af netværk

Professionelle netværk med nationale og regionale akademikere er etableret:

- Der er etableret et undervisningssamarbejde med det Amerikanske Universitet i Cairo.
- Opbygning af personlige professionelle kontakter til kollegaer i Mellemøsten, der kan fungere som rollemodeller, er etableret på studieture til Aden, Jordan og Libanon.

8) *Gender and Development Research and Studies Centre, Sana'a University.*

Fremtidige indsatser

I 2010 har Danmarks Medie- og Journalisthøjskole indgået et samarbejde med American University i Beirut og American University i Cairo om et udvekslingsprojekt af journaliststuderende og undervisere. Formålet er at styrke uddannelsesinstitutionernes internationalisering; herunder den gensidige kultur- og medieforståelse hos studerende og undervisere samt at bidrage til, at der skabes et strategisk netværk mellem partnerne.

I 2011 påbegyndes et samarbejde mellem Qatar Faculty of Islamic Studies og Center for den nye Islamiske Offentlighed ved Københavns Universitet. Det omfatter en seminar-række om islam i de nye arabiske medier. De nye arabiske medier er blevet en vigtig arena for *kampen om den "rette" islam*, som har udviklet sig til en vigtig politisk kampplads i Mellemøsten for både statslige og ikke-statslige aktører.

“ I begyndelsen var mange af de unge deltagere uorganiserede og ude af stand til at tage ansvar for deres eget liv, men med tiden har de ændret denne opførelse. De er begyndt at komme til tiden og tage ansvar for sig selv.”

GULFIDAN ALABASSI,

JORDANSK PARTNER I ET TEATERPROJEKTET FOR UNGE.

KULTUR

Regionalt kulturprogram

I Mellemøsten anvendes kunst og kultur som en arena for kampen om øgede civile og politiske rettigheder. Kulturorganisationer og kunstnere bruger kunst og kultur til at skabe refleksion og debat om samfundsudvikling, rettigheder og identitet i moderne samfund. Marginaliserede grupper, som f.eks unge i flygtningelejre, er sjældent organiserede og deres muligheder for indflydelse er stærkt begrænset.

Kulturaktiviteter er en måde at inkludere disse grupper på, styrke deres lyst og evner til at engagere sig, give dem mulighed for at ytre sig og bryde samfundets stigmatisering af dem.

Kulturprogrammet arbejder for åbne og pluralistiske samfund ved at give kunstnere og marginaliserede grupper nye muligheder for at udtrykke sig, udvikle idéer og kulturelle aktiviteter. Indsatsen føres ud i livet gennem partnerskaber mellem arabiske og danske kulturorgani-

sationer, ligesom der også gives støtte til netværk mellem kunstnere og kulturorganisationer i Mellemøsten. Kulturprogrammet koordineres af Center for Kultur og Udvikling (CKU) og har tre hovedkomponenter:

- 1) Projekter målrettet **særligt marginaliserede grupper** med det formål at styrke deres selvværd og give dem nye udtryksformer til at formulere deres ønsker til fremtiden bl.a. gennem dans, teater, rap, akrobatik, radio og tv.
- 2) Støtte til **udvekslingsprojekter mellem danske og mellemøstlige kulturorganisationer og kunstnere gennem en kulturfond**. Fonden støtter projekter, der gør kunsten bredt tilgængelig og som er med til at styrke parternes egne ressourcer, motivation og tro på fremtiden. Der fokuseres på emner som modernitet og kulturel diversitet og arbejdes bevidst på at fremme dialog, tolerance og gensidig forståelse mellem forskellige samfundsgrupper.
- 3) Etablering af **regionale netværk mellem kunstnere og kulturorganisationer**, der kan styrke de enkelte medlemmer gennem samarbejde og udveksling af erfaringer med nye teknologier, som f.eks blogs.

DJ-WORKSHOP I BEIRUT, LIBANON. FOTO: CAMILLA WASS/CKU

REGIONALT KULTURPROGRAM

Bevilling:

2009-2011: 8 mio. kr.

Lande involveret:

Libanon, Syrien, Jordan, Egypten, Marokko og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

3.000 – primært børn og unge.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 33.000 publikummer, læsere, seere og lyttere.

Partnerorganisationer:

30 arabiske og 20 danske kulturorganisationer.

Læs mere:

www.dccd.dk

“ Vi har ikke et godt liv, og det er vigtigere for os at få mad end at spille musik. Men jeg kæmper meget for, at mine børn skal få en uddannelse og bruge deres kreativitet.”

FAMILIEFADEREN, ABU MOHAMMED, DER BOR I MAR ELIAS FLYGTNINGELEJREN VED BEIRUT OG HAVDE TO DØTRE MED PÅ DJ-WORKSHOPPEN.

RESULTATER AF PROGRAMMET

Styrkelse af marginaliserede grupper

Tre større projekter inden for teater, dj og cirkus, hvor 685 børn og unge med palæstinensisk og irakisk baggrund fra flygtningelejre i Syrien, Jordan og Libanon er trænet i dans, teater, rap, akrobatik, radio samt tv, og efterfølgende har gennemført forestillinger for i alt ca. 6.000 tilskuere. Projekterne har:

- Styrket de unges kreative evner, motivation og selvtillid og været med til at opbygge et socialt netværk, som de bruger aktivt til at skabe nye muligheder, job og uddannelse.
- Bidraget med rollemodeller, som har styrket især unge pigers mod til at bryde med faste kønsroller og udtrykke sig frit; såvel kropsligt som verbalt.
- Mindsket stigmatiseringen af flygtningegrupper i deres lokalområde og bidraget til bedre forståelse mellem grupperinger, som ellers har et anspændt forhold.

Kulturfond

Fonden har støttet 20 udvekslingsprojekter mellem danske og arabiske kunstnere og kulturorganisationer, som har styrket deltagernes kunstneriske udtryk og værktøjer og har sat emner som stereotyper, maskulinitet og flygtninge på dagsordenen. I alt 1.000 kunstnere og kulturfolk har været involveret og har haft kontakt med mere end 20.000 tilskuere, læsere, seere og lyttere. Blandt aktiviteterne kan nævnes:

- Styrkelse af organisering, rettigheder og frihed for syriske manuskriptforfattere gennem samarbejde med danske kollegaer.

- Ca. 250 unge fra flygtningelejre i Libanon (majoriteten piger) er blevet trænet i rap og dj.
- Gadeteater og gadeteaterfestival i Beirut (ca. 10.000 tilskuere).
- Træning af jordanske børn inden for teater, udarbejdelse af masker og opførelse af stykke om Grønlands-ekspeditionen for ca. 2.350 tilskuere i Jordan.
- Musikudveksling, både verdensmusik og klassisk, hvor danske og syriske musikere har spillet sammen, udviklet nye musikformer og givet koncerter i Syrien (ca. 800 tilskuere).

Regionale netværksprojekter

Mellemøstlige kunstnere inden for bl.a. film, dans, gadeteater og stand-up er blevet styrket gennem regionalt samarbejde om organisering, rettigheder og fælles produktioner gennem eksempelvis:

- Netværks-workshop for kvindelige bloggere, som har videreudviklet deres færdigheder og skabt et stærkt, uformelt netværk. De arbejder nu videre med andre bloggere i deres hjemlande.
- Der er opbygget et regionalt danseinstitut i Beirut, som udover professionelle forestillinger også arbejder med træning og performance for udsatte grupper i flygtningelejre og fængsler.

LIGESTILLING OG KVINDERS DELTAGELSE

Mellemøsten står over for store udfordringer, når det gælder ligestilling mellem kønnene. De fleste steder er lovgivningen udformet således at, kvinder er ringere stillet end mænd, især hvad angår politisk og økonomisk indflydelse i samfundet. Der er dog i flere lande i Mellemøsten taget skridt i den rigtige retning. Det gælder f.eks på uddannelsesområdet, hvor kvinder i stigende omfang deltager på alle niveauer og i antal har overhalet mændene på visse videregående uddannelser.

“ Dette projekt omhandler en fantastisk, intelligent og ubegrænset gruppe, som er fælles om passionen for at udtrykke sig.”

KVINDELIG BLOGGER.

En positiv faktor er de mange kvindeorganisationer, som gennem en årrække har kæmpet for reformer og som mange steder i regionen udgør en dynamisk del af civilsamfundet. Magthaverne i flere mellemøstlige lande anerkender i stigende grad kvinder som en væsentlig ressource for den generelle udvikling i regionen. Ikke mindst er kvindernes deltagelse i samfundslivet nødvendigt for at sikre økonomisk vækst. Når det gælder kvinders

retstilling, har Marokko gjort sig bemærket med en omfattende reform af familielovgivningen i 2004. Den vurderes at have været et stort fremskridt og har virket som inspiration for kvinder i hele regionen, selv om der fortsat er store udfordringer i forhold til at få loven gennemført til fulde. Flere andre mellemøstlige lande har gennem det sidste årti gennemført mindre lovændringer; f.eks minimumsalder for ægteskab og kvindens ret til at få udstedt pas og rejse uden sin mands viden og samtykke. I forhold til at styrke kvinders politiske deltagelse og indflydelse er der ligeledes sket fremskridt igennem de senere år. Eksempelvis har flere lande indført særlige kvoter for kvinder i parlamenter og kommunalbestyrelser. Jordan indførte en 20 procent kvote for kvinder ved lokalvalget i 2007 og i 2010 blev kvoten for kvindelige parlamentsmedlemmer hævet fra 6 til 12 pladser ud af 120. Samtidig er arabiske kvinders arbejdsmarkedsdeltagelse fortsat blandt verdens laveste.

LOTFOLLAH MOSKÉ I ESFAHAN, IRAN. FOTO: BRUNO MORANDI

Siden *Partnerskab for Dialog og Reform* blev lanceret, har kvinders rettigheder været et centralt indsatsområde. KVINFO er ansvarlig for det overordnede regionale program om kvinderettigheder og gennemfører desuden bilaterale projekter i Marokko og Jordan. Red Barnet arbejder med et program i Jordan og den britiske organisation Oxfam arbejder med et projekt i Yemen. Det er KVINFOs ansvar at koordinere involveringen af danske aktører bredt og formidle kontakter mellem disse og tilsvarende institutioner og organisationer i Mellemøsten. Det regionale program implementeres i tæt samarbejde med de bilaterale indsatser for at sikre, at erfaringerne samles og formidles til relevante aktører i både Mellemøsten og Danmark, og støtter desuden op omkring netværksdannelse på tværs af regionen. Samtidig afprøves og testes nye metoder og temaer under det regionale program, som siden kan tages op i mere fokuserede bilaterale indsatser.

INERTET CAFÉ, YEMEN. FOTO: LARS-HENRIK WORSØE

1. Regionalt kvindeprogram

Det regionale kvindeprogramms overordnede formål er, i samarbejde mellem civilsamfunds- og kvindeorganisationer i Mellemøsten og Danmark, at fremme kvinders rettigheder og aktive deltagelse i samfundet. Programmet søger ligeledes at styrke den samfundsmæssige debat om køn både i Mellemøsten og mellem danske og arabiske partnere. Programmet fokuserer på fire områder:

- 1) **Lovreformer:** I et arabisk regionalt samarbejde mellem kvindeorganisationer gennemføres fortalervirksomhed for at få de arabiske regeringer til at fjerne deres forbehold over for FN's konvention om afskaffelse af diskrimination mod kvinder.
- 2) **Kvinders samfundsdeltagelse:** Kvinders deltagelse i det økonomiske og politiske liv fremmes bl.a. gennem promovering af kvindelige arabiske

eksperter samt træning af kvindelige bloggere og politikere.

- 3) **Vold mod kvinder:** Arabiske kvindekrisecentre støttes med uddannelse og træning af medarbejdere, ligesom programmet arbejder på at oprette et regionalt arabisk voldsobservatorium.
- 4) **Forskning og debat om køn og kvinders rettigheder:** Det generelle vidensniveau i regionen om kvinders stilling styrkes bl.a. gennem et nordisk-arabisk netværk af unge forskere, et online debatforum, netværksmøder og offentlige arrangementer.
- 5) **Åben pulje:** I "Fund for Dialogue and Cooperation on Gender and Women's Rights" kan danske og arabiske civilsamfundsorganisationer søge midler til mindre partnerskabsprojekter, der har til formål at styrke kvinders rettigheder.

REGIONALT KVINDEPROGRAM

Bevilling:

2009-2011: 15,6 mio. kr.

Land involveret:

Marokko, Tunesien, Egypten, Libanon, Jordan, De Palæstinensiske Områder, Syrien, Yemen, Irak, Saudi Arabien, Bahrain og Danmark.

Antal direkte involveret i programmet inkl. pulje:

1.800 medarbejdere ved kvindekrisecentre, i kvindeorganisationer, politikere, forskere samt universitetsstuderende.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 15.000 brugere af website og databaser, ca. 1.000 deltagere i konferencer, workshops, kampagner og informationsaktiviteter, samt ca. 7.000 gennem puljen.

Partnerorganisationer:

30 arabiske og 20 danske kvinde- og menneskerettighedsorganisationer, 3 universiteter, samt 19 danske og 45 arabiske organisationer gennem puljen.

Læs mere:

www.womendialogue.org

RESULTATER AF PROGRAMMET

Lovreformer

Marokko har annonceret, at regeringen vil fjerne samtlige reservationer i forhold til CEDAW*, mens Egypten, Jordan og Algeriet har fjernet deres forbehold over for henholdsvis artikel 9(2), 15(4) og 9. De involverede kvindeorganisationers lobbyarbejde har bidraget hertil:

- Mediekampagner og elektroniske oplysningskampagner.
- Afholdelse af to konferencer for organisationer, der arbejder med implementering af CEDAW.
- Lobbyarbejde i forhold til bl.a. arabiske ambassader, den Arabiske Liga og Europa-Parlamentet.
- Deltagelse ved CEDAW eksamination i New York.

Kvindes samfundsdeltagelse

Programmet har bidraget til, at kvinder i Mellemøsten er blevet mere synlige i samfunds- og kulturdebatten. Det er bl.a. sket på baggrund af følgende tiltag:

- Der er udviklet tre arabiske databaser, der tilsammen rummer ca. 250 kvindelige eksperter. Databaserne synliggør højt kvalificerede kvinder i Egypten, Jordan og Libanon og benyttes af bl.a. journalister og arbejdsgivere.
- 15 kvindelige bloggere (danske og arabiske) er trænet i kreativ skrivning og har etableret et netværk. Blogs er et af de væsentligste forandringsparametre i Mellemøsten og det er blevet et vigtigt instrument for især unge kvinder til at gøre opmærksom på deres situation og rettigheder. Det er dog også en meget udsat gruppe, som ofte må operere illegalt og derfor har brug for et forstærket netværk.

- 10 kvindelige kulturjournalister fra Danmark, Syrien, Jordan og Marokko har i fællesskab produceret en daglig festivalavis i forbindelse med filmfestivalen DOXBOX i Damaskus. Avisen satte et kønsfokus på festivalen.
- 60 unge mænd og kvinder fra en række arabiske lande og Danmark har gennemført en tredages konference i Amman, hvor der blev sat fokus på bl.a. brugen af nye medier samt på, hvordan man øger kvinders politiske deltagelse.

Vold mod kvinder

15 krisecentre i Mellemøsten har styrket deres modtagelse og behandling af voldsofre:

- 30 medarbejdere ved 15 arabiske krisecentre er blevet trænet i forskellige sider af krisecenterdrift. Træningen har styrket deres professionelle arbejde med kvinder, der har været udsat for vold, samt støtten til børn fra voldsramte familier og arbejdet med de mandlige voldsudøvere.
- En fond, som skal støtte direkte erfaringsudveksling mellem krisecentre, blev lanceret i november 2010 og er blevet mødt med stor interesse. Arabiske krisecentre kan søge om støtte til faglige ophold for en eller flere medarbejdere ved et krisecenter i et andet arabisk land eller i Danmark.
- Der er opnået enighed om grundlaget for etableringen af et regionalt voldsobservatorium.

Forskning og debat

Vidensgrundlaget for at styrke kvinders rettigheder i den arabiske verden er styrket:

- Etablering af et nordisk-arabisk netværk med ca. 50 unge forskere inden for samfundsfaglige kønsstudier (politik og

økonomi). Ca. $\frac{2}{3}$ af netværkets medlemmer er pt. fra Mellemøsten.

- Der er afholdt 10 offentlige debatmøder i Danmark med i alt ca. 300 deltagere og otte workshops i både Danmark og Mellemøsten med i alt ca. 200 deltagere. Tre workshops har haft fokus på at træne danske organisationer i at arbejde med et kønsperspektiv; andre har sat fokus på særlige problemstillinger såsom Istanbul Plan of Action, maskulinitet i Danmark og Egypten.**

Puljen

Der er siden maj 2008 uddelt 4,8 mio. kr. gennem 19 bevillinger til aktiviteter i otte lande. Af resultater som er rapporteret på nuværende tidspunkt kan nævnes:

- 10 libanesiske kvinderetslige organisationer har fået styrket deres arbejde med fortalervirksomhed gennem træning af ca. 30 kernemedarbejdere samt udarbejdelse af en best practice manual med cases fra Libanon, Jordan og Palæstina.
- Egyptiske kvindeorganisationer har fået indsigt i alternative tilgange til at arbejde med seksualundervisning samt hvordan de kan fremme kvinders uddannelse i Egypten.
- En hotline-service for udsatte kvinder er under etablering i det nordlige Irak. Hotlinen skal yde juridisk rådgivning og social og psykologisk hjælp til kvinder. De irakiske medarbejdere er blevet trænet i Jordan af danske og jordanske eksperter.
- Kvindelige migrantarbejdere i Libanon har fået information om deres juridiske rettigheder gennem publikation af materiale på en række sprog, afholdelse af informations- og rådgivningsmøder samt gennemførelse af en mediekampagne.

*) Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW, FN's kvindekonvention.

**) Istanbul Plan of Action er en handlingsplan til fremme af kvinders fulde deltagelse i det økonomiske, politiske og sociale liv i Euro-middelhavsregionen, vedtaget i 2006 af EU's medlemslande og deres middelhavspartnere.

2. Gennemførelse af familielovgivningen i Marokko

Den marokkanske familielovgivning blev i 2004 reformeret efter mangeårigt pres fra marokkanske kvindeorganisationer og den nye lov betragtes som en af de mest progressive i Mellemøsten. Efter lovens vedtagelse var den store opgave at sikre dens implementering. Den marokkanske regering udtrykte i den forbindelse interesse i at trække på danske erfaringer. Efter et besøg i Danmark, hvor embedsfolk fra det marokkanske justitsministerium mødtes med en række danske myndigheder og institutioner, blev der enighed om at samarbejde på en række områder, hvor Danmark havde særlig ekspertise. Det gjaldt konfliktmægling ved skilsmisser, borgernes adgang til retsvæsenet, uafhængig retshjælp samt krisecentre.

I projektet samarbejder et antal danske organisationer og myndigheder med det marokkanske justitsministerium, familiedomstolen i hovedstaden Rabat, den marokkanske dommeruddannelsesinstitution samt en række marokkanske NGO'er. Projektets overordnede formål er at støtte gennemførelsen af familielovgivningen og styrke kvinders adgang til og rettigheder i forhold til det marokkanske retssystem. Der sættes ind på tre områder:

- 1) **Konfliktmægling i forbindelse med skilsmisser**; at styrke dommere i at anvende konfliktmægling i forbindelse med skilsmisser samt støtte til at gøre konfliktmægling en obligatorisk del af dommeruddannelsen.
- 2) **Adgang til retsinformation og fri retshjælp**; undervisning af juridiske informationsmedarbejdere ved familiedomstolene i, hvordan de forbedrer informationsniveauet for borgerne. Desuden samarbejdes med marokkanske NGO'er om oprettelse af en ikke-statslig retshjælp efter dansk model.

- 3) **Domstolenes modtagelse af kvindelige voldsofre**; i familiedomstolenes særlige enheder for voldsramte kvinder gennemføres træning for dommere og socialarbejdere, ligesom der ydes støtte til etablering af fem nye enheder.

GENNEMFØRELSE AF FAMILIELOVGIVNINGEN I MAROKKO

Bevilling:

2009-2012: 9,6 mio. kr.

Lande involveret:

Marokko og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

600 jurister, dommere og socialarbejdere.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ansatte ved de 66 familiedomstole samt borgere, der anvender informationskranker og de særlige enheder for voldsramte kvinder. Desuden studerende ved dommeruddannelsen.

Partnerorganisationer:

Det marokkanske justitsministerium, dommeruddannelsen, familiedomstolene i Rabat, 3 kvinde- og menneskerettigheds-NGO'er, Den Danske Familiestyrelse, Statsforvaltning, Dannerhuset, Københavns Retshjælp, Københavns Byret og KVINFO.

Læs mere:

www.womendialogue.org

RESULTATER AF PROJEKTET

Behandling af skilsmisser

Projektet har bidraget til øget og systematisk anvendelse af konfliktmægling i forbindelse med skilsmisser:

- 17 marokkanske dommere er trænet i konfliktmægling til et niveau, hvor de både kan anvende mægling professionelt samt undervise deri.
- Undervisningsmateriale i konfliktmægling er udarbejdet og vil blive integreret som del af pensum i dommeruddannelsen.

Adgang til retsinformation og -hjælp

Projektet har bidraget til forbedret adgang til retssystemet samt forbedret information til borgere:

- Ca. 60 informationsmedarbejdere ved de marokkanske familiedomstole er trænet i god borgerservice; herunder konflikt- og stresshåndtering.
- En ikke-statslig retshjælp er under etablering og forventes åbnet i februar 2011.
- En moderne informationskranke ved familiedomstolen i Salé er under etablering og åbnes i februar 2011.

Styrkelse af Familiedomstolsenheder

Projektet har styrket de marokkanske familiedomstolsenheder for voldsramte kvinder og forbedret deres modtagelse af voldsramte kvinder:

- Retningslinjer for familiedomstolens arbejde er udarbejdet på baggrund af et studie af enhedernes praksis.
- 440 dommere og socialarbejdere ved samtlige 66 familiedomstolsenheder for voldsramte kvinder er trænet i en mere professionel modtagelse.
- Fem nye enheder er under etablering.

KVINDEKONFERENCEN I KØBENHAVN. FOTO: PER DAUGAARD/KVININFO

3. Kvindelige beslutningstagere og ledere i Marokko

Kvindes politiske og økonomiske deltagelse i Marokko er stadig begrænset, men dog i stigning. Kvinder udgør 12 procent af valgte lokalpolitikere og lidt mindre på nationalt niveau. I fagforeningspolitik er kvinder ligeledes underrepræsenterede, idet en meget hierarkisk struktur fastholder de samme ledere på topposter i årtier. På det økonomiske område deltager kvinder forsat i langt mindre grad end mænd og størstedelen arbejder i uformelle erhverv, landbrug, sundheds- og uddannelsessektoren og i langt mindre udstrækning som ledere. Dette gælder især i det private erhvervsliv, hvor under 10 procent af marokkanske virksomheder ejes eller ledes af en kvinde, og størstedelen af disse virksomheder er små.

Målet med projektet er at fremme kvinders økonomiske og politiske samfundsdeltagelse i Marokko gennem støtte til marokkanske faglige organisationers arbejde; herunder med erfaringsudveksling mellem marokkanske og danske organisationer. I projektet samarbejder marokkanske NGO'er, fagforeninger, en designskole, et netværk af kooperativer for kvindelige iværksættere samt en række kvindelige politikere med tilsvarende danske partnere, samt Kvinderådet og KVININFO. Både Danmark og Marokko har tradition for græsrodsarbejde og drager nytte af hinandens erfaringer til at forbedre egen indsats. Det sker gennem oprettelsen af internationale netværk, fælles aktiviteter, seminarer og studieture. Her får både partnerne selv og deres målgrupper lejlighed til at deltage i hinandens aktiviteter og lære af andre, der arbejder med de samme udfordringer. Samarbejdet fokuserer på tre områder:

- 1) At **fremme kvinders deltagelse i lokalvalg** i Marokko samt styrke kvindelige politikeres viden og strategier i forhold til kvinders politiske deltagelse.
- 2) At **styrke kvinders økonomiske deltagelse og lederskab** ved bl.a. at styrke et netværk af kvindekooperativer samt træne kvindelige kunsthåndværkere fra Marrakesh.
- 3) At **styrke kvindeligt lederskab** i fagforeninger og faglige organisationer samt styrke foreningernes fokus på kønsspørgsmål gennem samarbejde mellem fagforeninger fra Marokko og Danmark.

KVINDELIGE BESLUTNINGSTAGERE OG LEDERE I MAROKKO

Bevilling:

2008-2010: 6,9 mio. kr.

Lande involveret:

Marokko og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

130 kvindelige politikere, kunsthåndværkere, fagforeningsmedlemmer og mentorer/mentees.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Mindst 11.000 medlemmer af fagforeninger og faglige organisationer, kvindekooperativer, lokalpolitikere samt borgere berørt af oplysningskampagner.

Partnerorganisationer:

7 marokkanske NGO'er, LaSalle Designskole i Casablanca, RFA netværk af kooperativer i Marrakesh, 7 marokkanske fagforeninger, Fagbevægelsens Interne Uddannelse, Danmarks Designskole, Kvinderådet og KVINFO.

Læs mere:

www.womendialogue.org

RESULTATER AF PROJEKTET

Fremme af kvinders politiske deltagelse

Projektet har bidraget til at øge kvinders politiske deltagelse ved lokalvalg samt udbrede oplysning om kvinders politiske rettigheder:

- 61 kvindelige politikere fra tre regioner er trænet i bl.a. valgkampagne og politisk debat. Heraf stillede 46 op til lokalvalg i 2009, hvoraf 14 blev valgt til kommunalbestyrelser.
- Fire møder om kvinders rettigheder med i alt 146 lokalpolitikere (primært mænd) er afholdt.
- Oplysningskampagner om kvinders rettigheder i henhold til familielovgivningen er gennemført, hovedsageligt i landområder, og har nået ca. 11.000 borgere.
- 18 marokkanske partnere har deltaget i en konference om kvinder i lokalpolitik i Danmark, heraf 14 kvindelige lokalpolitikere.

Fremme af kvinders økonomiske deltagelse og lederskab

Et netværk af kvindelige kooperativer har forbedret deres effektivitet og fået en mere stabil indtjening:

- 25 kvindelige kunsthåndværkere fra syv kvindekooperativer inden for bl.a. tekstil er undervist i kvalitetskontrol, markedsføring, bogføring og kommunikation.
- Kampagner for at promovere produkter fra kvindekooperativerne er afholdt under ledelse og planlægning af kvinderne selv.

Styrke kvindeligt lederskab i fagforeninger og faglige organisationer

Kvindelige medlemmer af fagforeninger og faglige organisationer har fået bedre forudsætninger for at arbejde med køn og ligestilling på arbejdsmarkedet:

- Otte kvindelige medlemmer af de fem repræsentative marokkanske fagforeninger samt to mindre forbund har fået indblik i danske fagforeningers arbejde med køn og ligestilling på arbejdspladsen samt internt i fagforeningerne på et studie- og træningsophold i Danmark.
- 14 kvindelige medlemmer er trænet i forskellige måder at indarbejde kønsaspekter, styrke ligestilling på arbejdspladsen og involvere kvinder i fagforeningerne ved et tredages træningsforløb i Marokko.
- Der er etableret et mentornetværk (i alt 14 personer) med henblik på at styrke kvindeligt entreprenørskab.

4. Ligestilling i Jordan

På trods af et relativt højt uddannelsesniveau er de jordanske kvinders økonomiske deltagelse blandt de laveste i regionen. Der er langt færre kvinder på arbejdsmarkedet, end der er mænd. Kvinder får en lavere løn og de har vanskeligere ved at avancere.

Samtidigt er der, ligesom i Marokko, politisk opbakning fra landets magthavere til at ændre på situationen og Planlægningsministeriet tog i 2005 initiativ til at samarbejde med Danmark om ligestillings-spørgsmål samt om at styrke kvinders position i det offentlige liv.

Projektet støtter ligestilling i den offentlige sektor og kvinders økonomiske deltagelse i det jordanske samfund. I projektet samarbejder det jordanske Planlægningsministerium, Arbejdsministerium og Den Jordanske Kvindekommission, der fungerer som kontaktled mellem myndighederne og civilsamfundet på kvinderettighedsområdet, med KVINFO og den danske Ligestillingsafdeling, som hører under ligestillingsministeren. Derudover har den jordanske virksomhedsgruppe Nuqul Group samarbejdet med Novo Nordisk om at sikre kvinders karrieremuligheder i den private sektor. Kvindekommissionen er ansvarlig for gennemførelsen af projektet, som omfatter fire centrale områder:

- 1) **Styrke det jordanske Planlægningsministeriums ligestillingsafdeling** og dens samarbejde med andre offentlige ligestillingsenheder i at indarbejde ligestillingssyn i udviklingsprojekter og -planer.
- 2) **Styrkelse af Jordanian National Commission for Women** for at sikre, at organisationen kan fungere som permanent interessevaretager på ligestillingsområdet.
- 3) **Fremme af ligestilling og kvinders karrieremuligheder i dele af den private sektor** gennem et samarbejde mellem Nuqul Group i Jordan og Novo Nordisk.
- 4) **Styrke det jordanske arbejdsministerium** i dets arbejde for at fremme kvinders karrieremuligheder i ministeriet.

LIGESTILLING I JORDAN

Bevilling:

2006-2009: 9,6 mio. kr.

Land involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

1.347 embeds- og erhvervsfolk, ansatte i den nationale kvindekommission samt i virksomhedsgruppen Nuqul Group, Planlægnings- og Arbejdsministeriet.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ansatte i de berørte ministerier, embeds- og erhvervsfolk, ansatte i kvindekommissionen og Nuqul Group. Endvidere er flere tusinde berørt af oplysningskampagner om kvinders plads i det offentlige liv, samt en vejledning i arbejdslovgivning.

Partnerorganisationer:

Det jordanske Planlægningsministerium, Arbejdsministeriet, Jordanian National Commission for Women, Nuqul Group, KVINFO, Ligestillingsafdelingen og Novo Nordisk.

Læs mere:

www.womendialogue.org

RESULTATER AF PROJEKTET

Planlægningsministeriets ligestillingsafdeling

Ligestillingsafdelingen har øget sin indflydelse på programmer, der gennemføres i ministeriet og er styrket i at undervise andre ministerier i, hvordan ligestillingshensyn indarbejdes i udviklingsprogrammer og -projekter:

- De ansatte i ligestillingsafdelingen er undervist i ligestillingsprocesser og -værktøjer.
- Erfaringsudveksling mellem den jordanske og danske Ligestillingsafdeling under ligestillingsministeren.
- Udarbejdet ligestillingsstrategi for ministeriets arbejde.

Styrkelse af Jordanian National Commission for Women

Kommissionen har styrket sit arbejde med at fremme kvinders stilling i Jordan:

- Udvikling af en database med 84 kvindelige eksperter i Jordan, som synliggør højt kvalificerede kvinder, og benyttes af bl.a. journalister og arbejdsgivere.
- Udvikling af et netværk af ligestillingsansvarlige personer (Gender Focal Points) i 36 offentlige institutioner i Jordan, der også er trænet i ligestillingsprocesser og -værktøjer.
- Kommissionen har været ansvarlig for gennemførelsen af projektet.

Fremme ligestilling i den private sektor

Nuqul Group har påtaget sig rollen som frontløber i den jordanske privatsektor i forhold til at nedbryde barrierer for ansættelse af kvinder, herunder i lederstillinger:

- Nuqul Groups ledelse har gennem dialog og twinning med bl.a. Novo Nordisk fået inspiration til tiltag, der sikrer ligestilling i gruppens virksomheder og har indført sygesikring for deres kvindelige ansattes familier.
- Tre workshops om inklusion og diversitet med fokus på nødvendigheden og fordelene ved kvinders økonomiske deltagelse er afholdt med deltagelse af 25 jordanske virksomheder (101 deltagere).

Styrke det jordanske arbejdsministerium

Arbejdsministeriets 53 arbejdsinspektører, der gennemfører arbejdspladsinspektioner på alle offentlige arbejdspladser, medtager i deres arbejdspladsvurderinger spørgsmål om ligestilling og kvindelige medarbejderes særlige udfordringer:

- Ca. 75 medarbejdere, ledere og ministeriets arbejdsinspektører fra hele landet er undervist i kvinderettigheder og ligestilling.
- Et studie om kvinders deltagelse i fagforeninger er gennemført.

5. Kvinders politiske deltagelse i Jordan

I det seneste årti har Jordan opnået vigtige resultater i forhold til at fremme kvinders rettigheder: En lov om kvindkvoter fra 2007 skulle bl.a. sikre, at 20 procent af pladserne ved lokalvalget i 2007 var forbeholdt kvinder. Selvom flere kvinder deltager i politik efter indførelsen af kvoten, er der stadig et stort behov for at sikre, at kvinder ikke blot deltager, men også bidrager betydeligt til de politiske processer. Ved parlamentsvalget i november 2010 blev 13 kvinder valgt ind, heraf 12 via kvotesystemet, en øgning på seks kvindelige parlamentarikere siden sidste parlamentsvalg. Efter lokalvalgene i 2007 dannede 238 kvindelige kommunalbestyrelsesmedlemmer et netværk, der i dag koordineres af Den Jordanske Kvindekommission.

Projektets overordnede formål er, at flere jordanske kvinder bliver politisk aktive; herunder at flere kvinder bliver valgt ind i kommunalbestyrelser og det jordanske parlament. Projektet fokuserer især på at styrke kvinders rolle i lokalpolitik. Der gøres en særlig indsats for at støtte allerede valgte kvindelige kommunalbestyrelsesmedlemmer i at markere sig og bidrage til løsningen af konkrete politiske problemer for herved at vise vælgerne, at kvinder i politik gør en forskel. I projektet samarbejder jordanske kvindeorganisationer med Kvinderådet i Danmark og KVINFO om at øge kvinders deltagelse i samfundet gennem følgende indsatser:

- 1) **Træning af kvindelige politikere** og kvinder, der ønsker at stille op til kommunalbestyrelser samt støtte til kvinders **aktive deltagelse i lokalpolitik** i nært samarbejde med de enkelte valgkredse.
- 2) **Støtte til netværksaktiviteter for kvindelige lokalpolitikere** både lokalt, regionalt og internationalt.

KVINDELIGE BLOGGERE PÅ WORKSHOP I JORDAN. FOTO: ALAA ALSUKHNI/DANSK PEN

- 3) **Mobilisering af lokalsamfund** med henblik på at holde lokalpolitikere ansvarlige og derved opnå større social forandring og udvikling.
- 4) **Støtte mindre NGO'er** uden for hovedstaden Amman i deres arbejde for at øge kvinders politiske deltagelse.

KVINDERS POLITISKE DELTAGELSE I JORDAN

Bevilling:

2010-2012: 5,8 mio. kr.

Lande involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

60 kvindelige politikere.

Partnerorganisationer:

Jordanian National Commission for Women, the Jordanian Women's Union, Jordanian Hashemite Fund for Human Development, ZENID samt Kvinderådet og KVINFO.

Læs mere:

www.womendialogue.org

RESULTATER AF PROJEKTET

Aktiviteterne er iværksat i sommeren 2010 og har foreløbig koncentreret sig om projektets to første komponenter.

- 50 særligt aktive kvinder er op til parlamentsvalget i november 2010 trænet i politisk deltagelse med henblik på et aktivt engagement i lokale politiske diskussioner; herunder at holde politikere ansvarlige i forhold til valgprogrammer og -løfter.
- 10 kvindelige kommunalpolitikere i Jordan har etableret et netværk med marokkanske og danske kolleger med henblik på at styrke deres arbejde.

6. Støtte til Family Protection Department i Jordan

Jordan er på mange måder et forgangslan- land i Mellemøsten, når det drejer sig om bekæmpelse af vold mod kvinder og børn, selvom emnet, som i så mange andre lande, er forbundet med tabu og skam. Landet har ratificeret internationale konventioner på børne- og kvinde- rettighedsområdet og i 1997 indførte Jordan, som det første land i regionen, en særlig politiafdeling med det specifikke formål at forebygge, identificere og inter- venere professionelt ved vold i hjemmet. Familiebeskyttelsesafdelingen, Family Protection Department, som er en uaf- hængig afdeling af det jordanske politi, har til formål at tage sig af vold og seksu- elle overgreb mod børn og kvinder. Den

har fungeret som rollemodel for andre lande i regionen, eksempelvis ved opbyg- ning af en særlig politienhed i den iraki- ske politistyrke med ansvar for sager om vold og misbrug i hjemmet. Family Protection Department i Jordan har siden 2005 haft et samarbejde med danske partnere; koordineret af Red Barnet.

Det overordnede formål med at støtte Family Protection Department er at redu- cere vold mod kvinder og børn i Jordan. Der fokuseres på fire centrale områder:

1) **Styrkelse af Family Protection Department og dets partnere**, som samarbejder om bekæmpelse af vold mod børn og kvinder for at opnå et mere effektivt samarbejde.

2) **Etablering af to nye beskyttelses- centre** i det nordlige Jordan for kvinder og børn udsat for vold.

3) **Etablering af en systematisk metode** til at måle Family Protection Depart- ments evne til at reducere vold og over- greb mod kvinder og børn i Jordan.

4) **Støtte Family Protection Departments samarbejde med andre arabiske lande** om etablering af lig- nende services og forbyggende arbejde på familiebeskyttelsesområdet.

TRÆNING AF KVINDelige POLITIBETJENTE OG SOCIALARBEJDERE, AMMAN, JORDAN. FOTO: JANNIE TYNELL/RED BARNET

“ Tidligere havde børn og kvinder kun mulighed for at gå til politiet og anmelde overgrebene. Men det var forbundet med stor risiko for hævn og familiesplittelse. Nu kan kvinder gå til et FPD-kontor og få hjælp – både af læger, politi og socialarbejdere, der arbejder sammen på kryds og tværs. Alle er samlet under samme tag, så ofrene behøver ikke at vandre fra myndighed til myndighed – og fortælle deres smertefulde historie igen og igen.”

MOHAMMAD A. AL ZU'BI, LEDEREN AF FPD.

STØTTE TIL FAMILY PROTECTION DEPARTMENT I JORDAN

Bevilling:

2007-2010: 6,2 mio. kr.
Fra den jordanske regering: 3 mio. kr.

Lande involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

322 ansatte i familiebeskyttelsescentre, politi, retsmedicinere, dommere og repræsentanter for lokale NGO'er.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

624 øvrige ansatte i Family Protection Department, repræsentanter for regionale politistyrker, nationale og internationale NGO'er, samt øvrige interessenter. Yderligere ca. 6.000 personer, der har indgivet klager til Family Protection Department i perioden.

Partnerorganisationer:

Family Protection Department (10 centre), National Council for Family Affairs, Jordan River Foundation, Ministry of Social Development og Ministry of Health samt i Danmark: Politiskolen, Metropolskolen, Red Barnet og danske fageksperter inden for bl.a. retsmedicin, civilsamfund, børns rettigheder.

Læs mere:

www.redbarnet.dk

RESULTATER AF PROJEKTET

Styrkelse af Family Protection Department og partnere

Family Protection Department (FPD) og dets samarbejdspartnere arbejder mere effektivt med bekæmpelse af vold og overgreb mod kvinder og børn. Enhedernes samarbejde med lokale NGO'er er styrket og antallet af sager ved familiebeskyttelsescentre er steget med ca. 50 procent fra 2008 til 2009 (fra 4.312 til 6.416). Det tyder på øget tillid og kendskab til rettigheder i befolkningen samt en forbedret kvalitet af den konkrete behandling, som ydes af de ansvarlige myndigheder:

- 17 politifolk, socialrådgivere og retsmedicinere er trænet i håndtering af volds- og overgrebssager mod kvinder og børn og har fået en generel introduktion til det danske sociale system på en 10 dages workshop i Danmark.
- 225 politifolk, socialrådgivere, retsmedicinere og dommere er trænet i bl.a. håndtering af vold i familien, familievoldssager, børnevenlige afhørings teknikker og efterforskningsteknikker i seksuelle overgrebssager mod kvinder og børn.
- 80 repræsentanter for lokale NGO'er har deltaget i fire workshops om FPD's indsats for lokalsamfund.

Etablering af to nye beskyttelsescentre

To nye og fuldt operationelle beskyttelsescentre, som dækker tre nordlige provinser (Jerash, Ajlun og Mafraq) med i alt 584.500 indbyggere, er etableret.

Etablering af en systematisk vurderingsmetode

Der er udviklet en ramme for pålidelig vurdering af indsatsen på familiebeskyttelsesområdet:

- Samtlige sager ved FPD (siden 1998) er blevet registeret ved hjælp af en statistisk database, som er udviklet under en tidligere fase af projektet.
- En samlet undersøgelse af projektsamarbejdet (fra 2010) konkluderer, at samarbejdet har bidraget til at forbedre konkret beskyttelse af volds- og overgrebsramte børn og kvinder i Jordan.

Regionalt samarbejde

FPD's regionale samarbejde samt afdelingens kompetencer i at bistå andre arabiske lande med etablering af lignende services er styrket:

- Afholdelse af en regional konference om beskyttelse af børn og kvinder med 24 repræsentanter fra 11 mellemøstlige politimyndigheder og ca. 50 repræsentanter for internationale, regionale og jordanske NGO'er, offentlige institutioner og andre interessenter.
- Indledende erfaringsudveksling med marokkanske og irakiske partnere.

7. Tidlige ægteskaber og kvinders økonomiske deltagelse i Yemen

Knap halvdelen af den yemenitiske befolkning lever under fattigdomsgrænsen og ligestilling og kvinders økonomiske deltagelse er betydelige udfordringer for Yemens udvikling. Kun 22 procent af kvinder deltager økonomisk i Yemen, hvoraf 23 procent er ansat i den offentlige sektor, hovedsageligt i byområder og i socialt accepterede erhverv inden for sundhed og uddannelse. Knap 80 procent af landets kvinder arbejder i traditionelle erhverv såsom i landbrug eller som færehyrder, mens kun 8 procent har et lønnet erhverv.

Yemen er det land i Mellemøsten, hvor tidlige ægteskaber er mest udbredt. Det er en hindring for pigers udvikling, både hvad angår uddannelse (over 70 procent af yemenitiske kvinder er analfabeter), sundhed og arbejdsmuligheder. Regeringen, civilsamfundet og internationale organisationer i Yemen er i stigende grad opmærksomme på de udviklingsmæssige konsekvenser af tidlige ægteskaber. Der er på nuværende tidspunkt ingen minimumsalder for indgåelse af ægteskab i den yemenitiske lovgivning og i landområderne bliver mange piger helt ned til 12-14 års alderen gift og bliver gjort gravide. I Yemens nationale udviklingsplan er styrkelse af kvinders økonomiske deltagelse samt fremme af ligestilling mellem kønnene et specifikt prioriteringsområde.

Projektsamarbejde

Formålet med projektet er at bidrage til fremme af ligestilling i Yemen og til at styrke kvinders økonomiske status. Projektet gennemføres af NGO'en britisk Oxfam i samarbejde med to nationale kvindeinstitutioner og 12 NGO'er, som arbejder med kvinders rettigheder og levevilkår. En af de nationale samarbejdspartnere er Women's National Committee, der har mandat til at fremme kønsaspektet i nationale politikker, planer og programmer og som har afdelinger i næsten alle landets guvernater. The Higher Council of Motherhood and Childhood er den anden nationale partner. Det er en paraplyorganisation, der arbejder med børns rettigheder og som er tilknyttet regeringen. Under projektet fokuseres der på to områder:

- 1) At **reducere antallet af tidlige ægteskaber** ved at støtte fortalervirksomhed for lovgivningsindførelse af en forsvarlig minimumsalder på 18 år for indgåelse af ægteskab samt gennem oplysningskampagner at påvirke holdninger og praksis til at respektere en sundhedsmæssig forsvarlig ægteskabsalder.
- 2) At **fremme kvinders økonomiske status** ved at træne, rådgive og yde mikro-kreditter til kvindelige iværksættere samt ved at udføre lobbyarbejde til fremme af ansættelse af kvinder, målrettet offentlige og private arbejdsgivere.

TIDLIGE ÆGTESKABER OG KVINDERS ØKONOMISKE DELTAGELSE I YEMEN

Bevilling:

2009-2013: 12,2 mio. kr.

Land involverede:

Yemen.

Antal personer direkte involveret i projektet:

1.323 ansatte i nationale kvindeinstitutioner og NGO'er. Desuden ansatte på nationale og lokale radiostationer, skolebørn og fattige kvinder.

Antal personer i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 3.750 øvrige ansatte i nationale kvindeinstitutioner og NGO'er. Desuden parlamentarikere, skolebørn, forældre og bedsteforældre.

Partnerorganisationer:

Women's National Committee, Higher Council on Motherhood and Childhood, 12 NGO'er og britisk Oxfam.

Læs mere:

www.oxfam.org.uk/resources/countries/yemen.html

“ Vi bør ikke gifte vores døtre bort i en tidlig alder pga. de negative konsekvenser for deres sundhed. Min datter er nu 20 år, men hun blev gift da hun var 15. Hun gik gennem så meget, så jeg vil ikke bortgifte hendes søstre før de bliver 18 år.”

RESULTATER AF PROJEKTET

Reducere antallet af tidlige ægteskaber

Et lovforslag om en minimumsalder på 18 år for indgåelse af ægteskab er fremlagt i parlamentet af justitsministeren. Oplysningskampagner har i to governorater resulteret i øget social accept af en forsvarlig minimumsalder for ægteskab på 18 år samt positive ændringer i praksis, hvor flere familier udsætter unge døtres ægteskab:

- Centrale organisationer såsom Women's National Committee og nationale og lokale NGO'er har udført koordineret lobbyarbejde rettet mod parlamentet, medierne og konservative religiøse kredse.
- 15 organisationer, som arbejder for en sundhedsmæssig forsvarlig minimumsalder for indgåelse af ægteskab (18 år) i Yemen, mødes jævnligt for at koordinere aktiviteter.
- 15 lokale oplysningsteams (bestående af en kvinde og en mand) er trænet i information om forsvarlig minimumsalder for indgåelse af ægteskab og har afholdt 120 oplysningsmøder i to governorater om spørgsmålet; rettet mod forældre og bedsteforældre af begge køn fra forskellige sociale grupper (i alt 3.000 deltagere).

- 31 ansatte ved lokale radiostationer er trænet af Informationsministeriet i at producere programmer og oplysningsspots om en forsvarlig minimumsalder for indgåelse af ægteskab.
- Radioprogrammer og oplysningsspot rettet primært mod unge er udviklet til både national og lokale radiostationer – det mest anvendte medie i Yemen.
- I 32 skoler i to governorater er der gennemført oplysningskampagner i form af elevers opsætning af skoleteater og tiltag i form af elevproduktion af nyhedsbrev og skoleradio er tilrettelagt.
- Informationsseminar for lærere og skoleledere i de 32 skoler er udviklet og tilrettelagt til gennemførelse i 2011.

Fremme kvinders økonomiske status

Lobbyarbejde vedrørende ansættelse af kvinder i den offentlige sektor har resulteret i ansættelse af 67 kvinder inden for bl.a. uddannelse, landbrug, sundhed, kultur og velfærd. Mikro-lån har øget fattige kvinders økonomiske muligheder, øget deres indtægt, forbedret deres levestandard og bidraget til øget accept af ansættelse af kvinder i den formelle sektor:

- En økonomisk temagrube, bestående af 25 medlemmer af Women's National Committee og 14 hoved-NGO'er på kvinderettighedsområdet, har i samarbejde med fem lokale NGO'er udført lobbyarbejde vedrørende ansættelser af kvinder.
- En analyse af regeringens jobplan er gennemført. Den identificerer uoverensstemmelser mellem planen og de reelle behov for at øge ansættelser af kvinder.
- Samarbejde mellem lokale partnere og lokale myndigheder om etablering af et jobkontor, der skal fungere som kanal for jobsøgende kvinder, er indgået.
- Mikro-lån aktiviteter har omfattet 1.203 fattige kvinder i to governorater.

FRIHEDSRETTIGHEDER OG GOD REGERINGSFØRELSE

Temaet ”frihedsrettigheder og god regeringsførelse” retter sig mod at sikre de borgerlige frihedsrettigheder – herunder politiske rettigheder – samt at sikre en velfungerende og transparent administration, der garanterer borgernes retssikkerhed. Under *Partnerskab for Dialog og Reform* fokuseres indsatsen inden for dette tema på områderne *menneskerettigheder i Mellemøsten, arbejdsmarkedsreformer, unges samfundsdeltagelse* samt *god regeringsførelse*. Inden for området menneskerettigheder støttes tre regionale projekter, et torturforebyggende projekt i Jordan samt et projekt i Yemen med fokus på strafferet. Et trepartssamarbejde om social dialog i Marokko udgør indsatsen i forhold til arbejdsmarkedsreformer. Indsatsen inden for unges samfundsdeltagelse består af to større regionale programmer og mindre projekter i Yemen og Jordan. Endeligt støttes to projekter under temaet god regeringsførelse i Jordan og Yemen om henholdsvis decentralisering og parlamentssamarbejde.

DEMONSTRATION FORAN STATSMINISTERIET, TUNIS, TUNESIEN. FOTO: MARC SCHADE-POULSEN/EMHRN

MENNESKERETTIGHEDER I MELLEØSTEN

Vilkårene for menneskerettighedsforkæmpere i Mellemøsten bliver stadig vanskeligere, men varierer fra land til land. I nogle arabiske lande udsættes menneskerettighedsforkæmpere for fysiske overgreb (f.eks. kropsvisitering og kontorer der bliver raseret eller ødelagt), og psykisk pres (i form af dødstrusler og chikane af familiemedlemmer) samt frihedsberøvelse, der ofte er kombineret med tortur eller mishandling. Samtidig udsættes aktivister for vilkårlige rejseforbud, der forhindrer dem i at deltage i møder og konferencer i udlandet.

Fælles for menneskerettighedsorganisationer i hele regionen er problemer med at skaffe finansiering af aktiviteter, ligesom kapaciteten til at løse de administrative opgaver er en udfordring. Mange menneskerettighedsorganisationer har svært ved at opnå støtte fra internationale donorer enten på grund af, at der i det pågældende land er restriktioner med hensyn til at modtage udenlandsk støtte eller på grund af manglende kapacitet til at administrere udenlandske donorprojekter. Desuden har mange menneskerettighedsorganisationer det problem, at myndighederne stiller krav om, at NGO'er skal anerkendes for at kunne virke lovligt samtidig med, at de nægter at give denne tilladelse til netop menneskerettighedsorganisationer.

1. Euro-Mediterranean Foundation of Support to Human Rights Defenders

Projektets formål er at fremme og styrke menneskerettigheder i Mellemøsten gennem såvel mindre, fleksibel og hurtig finansiel støtte til menneskerettighedsforkæmpere i nødsituationer, som kapacitetsopbygning af mindre menneskerettighedsorganisationer, der ikke har mulighed for at opnå støtte fra andre donorer. Til dette formål støttes menneskerettighedsfonden, *Euro-Mediterranean Foundation*

of Support to Human Rights Defenders, som sætter ind på følgende områder:

- 1) **Øjeblikkelig finansiel støtte** til menneskerettighedsforkæmpere og -organisationer, som befinder sig i svære eller risikable situationer.
- 2) **Styrke menneskerettighedsforkæmpere og -organisationers evne** til at gennemføre projekter og fortsætte deres arbejde i regionen.
- 3) **Støtte menneskerettighedsforkæmpere og -organisationer (mindre)**, som ikke kan opnå støtte fra andre donorer, så de kan blive selvstændige og bæredygtige.

EURO-MEDITERRANEAN FOUNDATION OF SUPPORT TO HUMAN RIGHTS DEFENDERS

Bevilling:

2009-2011: 2,8 mio. kr.

Involverede lande:

Særligt Syrien, Algeriet, Tunesien og Egypten, hvor behovene og forholdene for civilsamfundet er særligt kritiske. Desuden Marokko, Jordan, Israel, De Palæstinensiske Områder, Libanon og Libyen.

Antal direkte involveret i projektet:

250 menneskerettighedsforkæmpere.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Mindst 2.000 øvrige menneskerettighedsforkæmpere gennem oplysningskampagner, rapporter, blade, retshjælp, festivaler og workshops.

Partnerorganisationer:

31 arabiske menneskerettighedsorganisationer, ca. 50 internationale menneskerettighedsorganisationer og fonde, som er aktive i Mellemøsten, Europa og USA.

Læs mere:

www.emhrf.org

RESULTATER AF STØTTEN

Øjeblikkelig finansiel støtte til menneskerettighedsforkæmpere

Indsatsen har hjulpet menneskerettighedsforkæmpere og -NGO'ere i meget svære situationer med at sikre deres overlevelse og forsættelse af deres menneskerettighedsaktiviteter:

- 13 menneskerettighedsforkæmpere i livstruende eller anden ekstrem nødsituation har modtaget øjeblikkelig støtte.
- Syv menneskerettigheds-NGO'ere, som stod i pludselige og/eller uforudsigelige problemer i forhold til at finansiere deres menneskerettighedsaktiviteter, har modtaget øjeblikkelig finansiel støtte.
- Syv andre menneskerettigheds-NGO'ere har modtaget krisestøtte til at gennemføre projekter, hvor tidsfaktoren var altafgørende for at undgå en forværring af en menneskerettighedssituation.

Styrke gennemførelse af menneskerettighedsaktiviteter

Kapacitetsopbygning af NGO'ere og støtte til individuelle menneskerettighedsforkæmpere basale leve- og arbejdsudgifter har styrket deres mulighed for at gennemføre menneskerettighedsprojekter i regionen:

- 21 NGO'ere har modtaget kapacitetsopbygning i form af f.eks. dækning af husleje, udstyr, rejseomkostninger ved monitoreringsmissioner, publicering af rapporter, organisering af træning og intern organisatorisk kapacitet såsom fundraisere, administrativt og finansielt personale.
- 100 menneskerettighedsforkæmpere og deres familier, som befandt sig i svære situationer pga. arbitrære arrestationer og/eller alvorlig chikane, har modtaget mindre finansiel støtte, som har sikret deres overlevelse og opretholdelse af basale leve- og arbejdsomkostninger.

Styrke bæredygtigheden af menneskerettighedsarbejdet i regionen

Menneskerettighedsforkæmpere og -institutioner har forstærket bæredygtigheden af deres arbejde ved at koordinere initiativer, dele udgifter og erfaringer samt at identificere synergier med nationale, regionale og internationale interessenter:

- 37 menneskerettigheds-NGO'ere og -forkæmpere er blevet rådgivet i bæredygtighed og finansiering gennem fundraising, netværk og samarbejde med øvrige interessenter. 20 procent af disse har siden sikret sig finansiering fra internationale donorer.
- Otte menneskerettighedsforkæmpere og -NGO'ere er blevet hjulpet med at kontakte andre nationale organisationer, som arbejder med lignende projekter eller med at kontakte relevante nationale eller internationale netværk.

2. Euro-Mediterranean Human Rights Network

I Mellemøsten forekommer der jævnligt og systematisk krænkelse af menneskerettighederne, international humanitær lov og demokratiske principper. Civile og politiske rettigheder undermineres også i cyberspace, hvor regimerne de sidste år har slået ned på bloggere. Borgerne ser med mistillid på domstolene, der er tæt forbundne med regimerne og på de områder, hvor myndighederne rent faktisk forsøger at gennemføre reformer, mangler der ofte institutionel kapacitet. Samtidig ekskluderes unge, der udgør den største befolkningsgruppe i de fleste mellemøstlige lande, fra at deltage i de politiske beslutningsprocesser. Civilsamfundet, og især menneskerettighedsorganisationer og -forkæmpere, opererer således oftest i et fjendtligt miljø, som begrænser deres muligheder for aktivt at promovere ændringer og reformer. I 2009-2010 var der i Mellemøsten få positive reformer på menneskerettighedsområdet og der er fortsat en kløft mellem erklærede forpligtelser til menneskerettigheder og den reelle situation.

Under *Partnerskab for Dialog og Reform* støttes Euro-Mediterranean Human Rights Network (EMHRN) med et generelt bidrag til organisationen, som fokuserer på at styrke medlemsorganisationernes netværk og kapacitet til at arbejde for menneskerettigheder og demokratiske reformer i regionen. EMHRN organiserer menneskerettighedsorganisationer fra både EU og Middelhavsområdet og har i alt 77 medlemmer. Netværket udsender hver anden måned et nyhedsbrev til 3.100 abonnenter. Desuden udfører EMHRN aktivt lobbyarbejde over for EU-institutionerne samt EU's medlemslande. EMHRN har fokuseret sit arbejde på seks prioritetsområder: Kvinderettigheder, Foreningsfrihed, Retsvæsen, Menneskerettighedsuddannelse, Migration og flygtninge, samt Israel og De Palæstinensiske Områder.

Der arbejdes med netværksopbygning, fortalervirksomhed, træning samt oplysningskampagner rettet mod den brede befolkning. Under hvert prioritetsområde leder en arbejdsgruppe – bestående af nøgleorganisationer fra Middelhavsområdet og EU – projekterne. Endelig arbejder EMHRN på at beskytte og støtte medlemmer, som er i fare bl.a. ved at etablere et langvarigt solidaritetsnetværk i Algeriet, Syrien og Tunesien.

EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS NETWORK

Bevilling:

2007-2009: 6,9 mio. kr.
2010-2011: 6,2 mio. kr.

Lande involveret:

Marokko, Algeriet, Tunesien, Libyen, Egypten, Israel, De Palæstinensiske Områder, Jordan, Libanon, Syrien og Tyrkiet.

Antal direkte involveret i projektet:

300 personer fra menneskerettighedsgrupper

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 5.000 EU-parlamentarikere, -ansatte, medlemsstaters ansatte, menneskerettighedsaktivister og parlamentarikere i Mellemøsten.

Partnerorganisationer:

77 arabiske og europæiske medlemsorganisationer, ca. 30 danske partnere (MENA-Netværket) og 40 andre menneskerettighedsorganisationer (ikke medlemmer).

Læs mere:

www.euromedrights.org

RESULTATER AF STØTTEN

Foreningsfrihed

- To regionale rapporter om foreningsfrihed i Mellemøsten blev udgivet i 2009 og 2010 og dannede grundlag for lobbyarbejder i Frankrig (Middelhavsunionen), Spanien (EU-formandskab), Egypten, Bruxelles (EU), Genève (FN) og Marokko, hvilket bidrog til at sætte foreningsfrihed i Mellemøsten på den politiske dagsorden.
- Syv nyhedsbreve om foreningsfrihed blev cirkuleret og en blog er løbende opdateret med de seneste udviklinger i regionen.
- Fire tunesiske menneskerettighedsorganisationer er styrket i deres kamp for at sikre et tunesisk styre, der accepterer generelle menneskerettigheder samt i arbejdet for at forene de mange tunesiske menneskerettighedsgrupper.

Retsvæsen

- Projektet har bidraget til fri debat om retslige reformer, især med dommere, advokater og civilsamfund ved bl.a. at organisere offentlige debatter om restvæsnet i Libanon og Marokko.
- To rapporter om domstolenes uafhængighed i Libanon og Egypten er blevet udgivet og mere end 250 NGO'ere og regeringsrepræsentanter, advokater og dommere fra regionen har diskuteret reformering af restvæsnet ved fem nationale seminarer i regionen.

Kvinderettigheder

- EMHRN's rapporter har haft afgørende indflydelse på konklusionerne fra det regionale ministerielle møde om Istanbul Plan of Action (i Marrakesh), som resulterede i en opfølgingsplan for at fremme kvinders rolle i samfundet.*

rede i en opfølgingsplan for at fremme kvinders rolle i samfundet.*

- Syv nationale seminarer om kvinders rettigheder og to offentlige konferencer om Istanbul Aktionsplan er afholdt i regionen. En skyggerapport om Istanbul Aktionsplan er udgivet og seks lobbymissioner er fuldført i støtte til nationale kampanjer med henblik på at løfte de eksisterende reservationer til CEDAW.**

Menneskerettighedsuddannelse

- Netværk om menneskerettighedsuddannelse er styrket ved at engagere NGO'ere i udveksling af metoder og tilgange til menneskerettighedsbaseret læring.
- En rapport og en ressourcebog med resultaterne af EMHRN's 10-dages sommerskole om menneskerettighedsuddannelse i 2008 (22 deltagere) blev publiceret i henholdsvis 2009 og 2010.

Israel og De Palæstinensiske Områder

Øget pres på EU og medlemsstaterne for at sikre respekt af menneskerettighederne og international humanitær lov i deres relationer med Israel og De Palæstinensiske Områder:

- Øget anerkendelse af EMHRN's arbejdsgruppes rolle som et unikt forum for israelske, palæstinensiske og europæiske NGO'ere, hvor de i fællesskab kan udøve fortalervirksomhed for overholdelse af menneskerettighederne og international lov.
- En rapport om EU's reaktion på Israels offensiv mod Gaza er udgivet.
- Otte lobbymissioner er gennemført i Bruxelles og EU-medlemsstater.

- 13 israelske, palæstinensiske og europæiske NGO-repræsentanter er trænet i fortalervirksomhed i EU. Pressemeddelelser, åbne breve og notater er ligeledes publiceret.

Migranternes og flygtningsrettigheder

- Bevidsthed og viden om migrations- og flygtningspørgsmål i den sydlige middelhavsregion er øget, især ved udbredelse af information bl.a. i form af rapporter, nyhedsbreve og blogs samt jævnlige møder mellem civilsamfundsorganisationer.
- En rapport om migranter og flygtninge i Nordafrika er publiceret i 2010. Ca. 60 NGO'ere har diskuteret migration og asyl ved to sub-regionale møder og tre feltmissioner er gennemført i Frankrig, Italien og Israel. Nyhedsbreve om migration og asyl er publiceret og en blog er løbende blevet opdateret.

Solidaritet

- Projektet har ført til bred debat i EU-systemet om menneskerettigheds-overtrædelse i Tunesien, til stor mobilisering af civilsamfundsorganisationer i solidaritet med menneskerettighedsforkæmpere i Syrien og øget samarbejde mellem algeriske menneskerettighedsorganisationer.
- En arbejdsgruppe om Tunesien blev etableret i 2009 og en rapport om relationen mellem EU og Tunesien blev udgivet i 2010. Adskillige feltstudier i Algeriet, Tunesien og Syrien er gennemført og otte retssager er blevet observeret i Tunesien og Syrien. Desuden er ca. 40 pressemeddelelser publiceret i 2009-2010.

*) *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW, FN's kvindekonvention.*

**) *Istanbul Plan of Action er en handlingsplan til fremme af kvinders fulde deltagelse i det økonomiske, politiske og sociale liv i Euro-middelhavsregionen, vedtaget i 2006 af EU's medlemslande og deres middelhavspartnere.*

3. Arabisk-europæisk Menneskerettighedsdialog

Der er sket en markant stigning i antallet af nationale menneskerettighedsinstitutioner (NMI) i de arabiske lande og Europa. Menneskerettighedsinstitutionerne har til formål at overvåge overholdelse af menneskerettighederne, at sætte dem på den politiske dagsorden og at øge offentlighedens bevidsthed om deres rettigheder. Dansk Institut for Menneskerettigheder har i dialog med de nationale menneskerettighedsinstitutioner i Marokko og Jordan identificeret en række områder, hvor Mellemøsten og Europa står over for fælles udfordringer på menneskerettighedsområdet. Det gælder spørgsmål som politisk deltagelse, diskrimination på baggrund af religiøs overbevisning, intolerance over for minoriteter, sikkerheds- og terrorlovgivning, som bryder med menneskerettighedsstandarder samt spørgsmålet om gennemsigtighed i den statslige administration. Desuden står NMI'erne i fællesskab over for en række udfordringer med hensyn til at integrere menneskerettighedskonventionerne såvel i national lovgivning som i den praksis, der udøves af de offentlige institutioner. De nationale menneskerettighedsinstitutioner er etableret i henhold til de såkaldte "Paris-principper," der fastlægger, hvordan institutionerne skal arbejde uafhængigt i deres rådgivning og dialog med både stat og civilsamfund. Kun få af de mellemøstlige partnere lever fuldt op til disse principper, men gennem deltagelse i projektet styrkes deres kapacitet og bevidsthed om disse spørgsmål.

Projektets overordnede målsætning er at bidrage til bedre forudsætninger for, at menneskerettighederne bliver respekteret i Mellemøsten og Europa samt at øge bevidstheden om menneskerettighedsproblemer i begge regioner. I projektet samarbejder 14 nationale menneskerettighedsinstitutioner gennem et arabisk-europæisk forum om tre centrale målsætninger:

DIALOGKONFERENCE OM KVINDERS RETTIGHEDER OG LIGESTILLING, HAAG, HOLLAND.
FOTO: DANSK INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER

- 1) **Styrke det arabisk-europæiske menneskerettighedsforum** i at analysere og promovere menneskerettigheder samt identificere udfordringer i forhold til at styrke de nationale menneskerettighedsinstitutioner i begge regioner.
- 2) Gennemføre **faktabaseret dialog** om fire udvalgte centrale menneskerettighedsspørgsmål:
  - Migration og menneskerettigheder
  - Adgang til information
  - Metoder til terrorbekæmpelse, torturbekæmpelse og retssikkerhed
  - Kvinders rettigheder og lighed mellem kønnene
- 3) Fremme **gensidig forståelse** mellem arabiske og europæiske nationale menneskerettighedsinstitutioner.
- 4) Udarbejde **anbefalinger** til, hvordan de fire menneskerettighedsspørgsmål kan fremmes nationalt gennem specifikke nationale indsatser.

ARABISK-EUROPÆISK MENNESKERETTIGHEDSDIALOG

Bevilling:

2009-2010: 4 mio. kr.

Lande involveret:

Marokko, Jordan, Sverige, Tyskland, Frankrig, Irland, Grækenland, Norge, Algeriet, Tunesien, Mauretanien, Qatar, Palæstina og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

145 personer fra nationale menneskerettighedsinstitutioner.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 100 konferencedeltagere og ansatte i FN og EU, samt læsere og seere i Mellemøsten.

Partnerorganisationer:

7 arabiske og 7 europæiske nationale menneskerettighedsinstitutioner samt fire observatørgorganisationer.

Læs mere:

www.aehrd.info/

RESULTATER AF PROJEKTET

Styrke det arabisk-europæiske menneskerettighedsforum

Dialogarbejdet på menneskerettighedsforummet har bidraget til, at de involverede institutioner er blevet bedre til at opfylde deres mandat og til at spille en aktiv rolle som med- og modspiller til deres nationale regeringer på menneskerettighedsområdet.

- Revision af straffeloven i Marokko i henhold til international lovgivning som et resultat af den marokkanske menneskerettighedsinstitutions lobbyarbejde.
- Arbejdsmarkedsloven i Jordan er forbedret som resultat af det jordanske medlems lobbyarbejde i forhold til regeringen og parlamentet.
- To højniveau dialogmøder er afholdt med ca. 120 deltagere om henholdsvis migrantarbejderes rettigheder og kvinderettigheder og ligestilling mellem kønnene. Der er udarbejdet fælles slut-erklæringer og handlingsplaner for styrket indsats på de to områder.

Faktabaseret dialog

- Der er nedsat tre dialogarbejdsgrupper med repræsentanter fra 9-12 NMI'er samt observatørorganisationer. Der er opnået enighed om en strategisk ramme og handlingsplan for deres arbejde de næste to-tre år. Arbejdsgrupperne omhandler: 1) Terrorbekæmpelse, 2) Migration og 3) Ligestilling mellem kønnene.
- Tre workshops om adgang til information i lovgivning og praksis er afholdt med 26 deltagere fra ni NMI'er.

Gensidig forståelse

Samarbejdet mellem de 14 medlemmer af forummet har øget de nationale menneskerettighedsinstitutioners forståelse af menneskerettigheder i de arabiske lande og i Europa.

- Medier i begge regioner har rapporteret om samarbejdet mellem de nationale menneskerettighedsinstitutioner og deres fælles menneskeretlige vision til den bredere befolkning i Europa og de arabiske lande.
- Tv-stationen al-Jazeera har transmitteret live fra et dialogmøde i Qatar om kvinders rettigheder og ligestilling.

Anbefalinger

Der er udarbejdet anbefalinger til nationale indsatsområder for fremme af de udvalgte menneskerettighedsområder:

- Medlemmerne har fremlagt forummets resultater under møder i FN's Menneskerettighedsråd i Genève samt i FN's Alliance of Civilizations.
- Forummet har fremmet og assisteret ved etableringen af nye arabiske nationale menneskerettighedsinstitutioner i Qatar, Oman og Bahrain.
- Der er skabt konsensus om adskillige menneskerettighedsspørgsmål og udviklet strategier for, hvordan menneskerettighedsinstitutionerne takler nationale udfordringer både i lovgivning og praksis.

ALI AL-ANSI, MEDLEM AF DET YEMENITISKE PARLAMENT, UDTALTE SIG OM NGO-NETVÆRKETS LOVFORSLAG TIL AVISEN AL-SHORFA:

“*Social- og beskæftigelsesministeriets rolle er begrænset til at støtte organisationerne: Lovforslaget omfatter etableringen af en uafhængig national komité, som skal støtte civilsamfundsgrupper og fungere som bindeled mellem regeringen og civilsamfundsorganisationer.*”

4. Program til forebyggelse af tortur i Jordan

Jordan har ratificeret FN's torturkonvention og har som det hidtil eneste land i Mellemøsten inviteret FN's specialrapportør for tortur til landet for at dokumentere omfanget af tortur i landets fængsler. Jordan har i 2007 indføjet et forbud mod tortur i straffelovgivningen og diskuteret, hvordan tortur under afhøring og i forbindelse med fængsling forhindres. Der er blevet bygget flere nye fængsler og positive lovændringer har fundet sted; særligt inden for fængselssektoren. Der forekommer dog stadig tilfælde af tortur og anden umenneskelig behandling og bekæmpelse af straffrihed for torturbøddler er fortsat en udfordring.

Det overordnede formål med programmet er at bidrage til forebyggelse af tortur og umenneskelig behandling hos politi og fængselsvæsen i Jordan. Programmet koordineres af Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre (RCT), som faciliterer dialog og samarbejde mellem danske og jordanske partnere. Den danske rigsadvokat, politiet og Kriminalforsorgen har indgået partnerskab med bl.a. det jordanske nationale menneskerettighedsinstitut, politiet, anklagemyndigheden samt menneskerettighedsorganisationen Mizan i Jordan. Samarbejdet fokuserer på fem områder:

- 1) **Uddannelse af retshåndhavende myndigheder** med henblik på at forebygge tortur og på at reagere effektivt, hvis tortur finder sted.
- 2) **Styrkelse af statslige institutioner og jordanske NGO'ers evner** til at forebygge og dokumentere tortur og retsforfølge torturbøddler i henhold til internationale standarder.
- 3) **Udbygge samarbejdet mellem myndigheder og NGO'er** gennem etablering af en national koalition, hvor man i fællesskab formulerer løsninger til at forhindre tortur.
- 4) **Bidrage til at styrke jordansk lovgivning** med henblik på at forebygge og kriminalisere tortur og anden umenneskelig behandling.
- 5) **Etablere et professionelt samarbejde mellem jordanske og danske myndigheder.**

TRÆNING AF POLITIOFFICERER I JORDAN. FOTO: RCT

“Vold og overgreb finder sted i alle samfundslag. Men når folk er pressede - fordi de er fattige eller fordi de er stuvet sammen i flygtningelejre under dårlige forhold, så er risikoen for, at afmagten og frustrationen fører til vold, større.”

MOHAMMED A. AL ZU'BI, DIREKTØR FOR
FAMILY PROTECTION DEPARTMENT I JORDAN.

FOTO: JANNE TYNELL/RED BARNET

PROGRAM TIL FOREBYGGELSE AF TORTUR I JORDAN

Bevilling:

2007-2010: 6 mio. kr.

Lande involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

Ca. 150 ansatte i politi, kriminalforsorg, justitsministeriet og anklagemyndigheden (Danmark og Jordan), det jordanske nationale menneskerettighedscenter samt en jordansk menneskerettighedsorganisation.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 2.000 øvrige ansatte i danske og jordanske partnerorganisationer, statslige institutioner og NGO'er, indsatte i fængsler, journalister og internationale organisationer.

Partnerorganisationer:

Det nationale menneskerettighedsinstitut i Jordan, NGO'en Mizan, RCT og fra Jordan og i Danmark: Rigsadvokaten, politiet og Kriminalforsorgen.

Læs mere:

www.rct.dk

RESULTATER AF PROGRAMMET

Uddannelse af udøvende myndigheder

De retshåndhævende myndigheder er blevet bedre til at forebygge tortur og reagerer hurtigere og mere effektivt ved tilfælde af tortur:

- En manual til ansatte ved anklagemyndigheden i hvordan tortur opdages, dokumenteres og forebygges, er udarbejdet af en arbejdsgruppe i det jordanske justitsministerium i tæt samarbejde med den danske rigsadvokat. 50 anklagere i Jordan (i og uden for hovedstaden Amman) er indtil videre blevet trænet i anvendelse af manualen.
- 32 jordanske politifolk er blevet trænet i moderne efterforskningsmetoder og 18 instruktører på et nyetableret træningscenter for ansatte i kriminalforsorgen, har gennemgået træning i konflikthåndtering i fængslerne.

Styrkelse af statslige institutioner og NGO'er

De udøvende statslige instanser har fået mere viden om og er blevet bedre til at håndtere tortur. Centrale NGO'er er blevet bedre til at fastholde tortur på reformdagsordenen i Jordan og influere beslutningsprocesserne på baggrund af bedre dokumentation af tilfælde af tortur samt retsforfølgelse af ansvarlige torturudøvere:

- Et nationalt monitorerings-team bestående af læger, advokater, journalister og akademikere (24 personer) er blevet etableret og trænet. Teamet har udført ni tilsyn med jordanske fængsler.
- NGO'en Mizan har, på baggrund af klager over tortur, bragt 24 tortursager for domstolene, syv for politidomstolen, hvoraf fire blev afvist og tre endnu ikke er afgjort. Endvidere har Mizan foretaget 77 præventive besøg til steder, hvor der var risiko for tortur.

Udbygning af samarbejdet mellem myndigheder og NGO'er

En åben drøftelse mellem myndigheder og civilsamfund af problemstillinger og løsninger mht. tortur er blevet styrket:

- En national koalition, bestående af syv statslige institutioner og 37 NGO'er (hovedaktører på torturområdet samt sociale organisationer), er etableret og har bl.a. drøftet et forslag om en ny anti-torturlovgivning samt mulig ratificering af FN's tillægsprotokol om tortur. Det har bl.a. medført indledende møder mellem det nationale menneskerettighedscenter og justitsministeren om spørgsmålet.

Styrkelse af lovgivningen

Programmet har medvirket til, at retsplejelo-ven er blevet ændret således at, anklagere ikke automatisk skal varetægtsfængsle eksempelvis ved mindre foreteelser. Desuden er grundlaget for et lovforslag om en ny anti-torturlovgivning baseret på internationale standarder og forpligtelser etableret:

- En analyse af lovgivning og praksis vedrørende tortur er udarbejdet og danner grundlag for den igangværende udarbejdelse af et forslag til en ny anti-torturlovgivning.

Jordansk-dansk myndighedssamarbejde

Ca. 100 personer fra jordanske og danske myndigheder har samarbejdet om forebyggelse af tortur i politiefterforskning, konflikthåndtering og anklageres rolle.

AKTIVISTEN TAWAKAL KARMAN VED DEMONSTRATION I SANA'A, YEMEN. FOTO: HANI MOHAMMED/POLIFOTO

5. Menneskerettighedsprogram i Yemen

Brud på menneskerettighederne i Yemen er veldokumenterede og finder vilkårligt sted og i et stort omfang. Overtrædelserne af menneskerettighederne skyldes bl.a. manglende uddannelse blandt ansatte i statslige organer, der burde sikre borgernes rettigheder, såsom politi, domstole og fængsler. Mange borgere søger at få løst konflikter hos stammeledere, der har stor indflydelse uden for byerne, hvilket underminerer retssystemet. Den yemenitiske regering har siden 2003 haft fokus på at forbedre menneskerettigheds-situationen i landet bl.a. med oprettelse af et menneskerettighedsministerium. Forbedring af menneskerettighederne er en del af regeringens reformprogram, som internationale partnere er blevet opfordret til at indgå samarbejde omkring.

Under Menneskerettighedsprogrammet samarbejder Dansk Institut for Menneskerettigheder (DIMR) med Menneskerettighedsministeriet i Yemen samt et nyetableret NGO-netværk, der udgøres af seks yemenitiske menneskerettighedsorganisationer. Programmets overordnede formål er at bidrage til at fremme overholdelse af menneskerettighederne i Yemen ved at styrke menneskerettigheds-

dialogen mellem statsinstitutioner og civilsamfund. Indsatsen fokuserer på at sikre borgerne i strafferetssystemet både lovgivningsmæssigt og i praksis. Derfor samarbejder DIMR både med statsinstitutioner og NGO'er på fire områder:

- 1) **Styrke Menneskerettighedsministeriets evner til at lede en reformproces på strafferetsområdet** og inddrage relevante statsinstitutioner samt politi og fængselsvæsen.
- 2) **Fremme dialog og samarbejde mellem myndigheder og civilsamfundsaktører** på menneskerettighedsområdet således at, parterne i fællesskab kan drøfte udfordringer og mulige løsninger.
- 3) **Opbygge NGO-netværkets struktur, viden og evner** således at, netværket kan spille en konstruktiv rolle ved at deltage aktivt i dialog med regeringen om menneskerettigheder.
- 4) **Træne og uddanne NGO'er og magtudøvende myndigheder** for dels at styrke NGO'ernes demokratiske opbygning og evner, dels at ændre praksis blandt myndighederne inden for retfærdig rettergang.

MENNESKERETTIGHEDSPROGRAM I YEMEN

Bevilling:

2009-2010: 9 mio kr.

Lande involveret:

Yemen og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

640 personer fra menneskerettighedsorganisationer, Menneskerettigheds-, Justits- og Indenrigsministeriet, politi, fængselsvæsen, domstole, parlamentariske komitéer og det akademiske miljø.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

4.200 øvrige ansatte i ministerier, NGO'er, politi, fængselsvæsen, ved domstole, samt deltagere i høringer, dialogkonferencer og personer informeret via medier, pressemøde og fortalervirksomhed.

Partnerorganisationer:

6 menneskerettighedsorganisationer, Menneskerettigheds-, Justits- og Indenrigsministeriet, politi og fængselsvæsen i Yemen samt Dansk Institut for Menneskerettigheder.

Læs mere:

www.humanrights.dk

RESULTATER AF PROGRAMMET

Menneskerettighedsministeriets ledelse af reformproces

Menneskerettighedsministeriet har styrket sit mandat ved konstruktivt at inddrage relevante statslige institutioner, særligt Justits- og Indenrigsministeriet, i samarbejdet omkring strafferetsreform:

- Fem tværgående arbejdsgrupper, omfattende embedsfolk fra flere ministerier, repræsentanter fra fængsel og politi samt fageksperter (i alt 45 personer), har udarbejdet analyser af strafferetslig praksis og lovgivning i Yemen. Resultaterne er blevet præsenteret og diskuteret på nationale dialogkonferencer af stats- og civilsamsfundsaktører som led i den fælles udarbejdelse af anbefalinger til indsatsområder for strafferetsreformen.
- Yemens vicepræsident har offentligt forpligtet sig til at bringe strafferetssystemet i Yemen – både mht. lovgivning og praksis – i overensstemmelse med de internationale menneskerettighedsinstrumenter.

Samarbejde mellem myndigheder og civilsamsfund

Projektet har bidraget til at fremme dialog og samarbejde mellem stats og civilsamsfund:

- Den yemenitiske premierminister har udstedt et dekret, der nedsætter en styrekomité for dialogprocessen mellem myndigheder og civilsamsfund.

- Myndigheder og NGO'er har udarbejdet fælles anbefalinger til indsatsområder inden for strafferetsreform. Anbefalingerne ligger til grund for den igangværende udvikling af konkrete reformprojekter, som en række internationale donorer opfordres til at støtte.
- Menneskerettighedsministeriet har afholdt en høring om strafferetsreform med deltagelse af 40 højtplacerede embedsfolk samt to nationale dialogkonferencer om strafferetsreformer med inddragelse af 600 relevante interessenter på stats- og civilsamsfunds niveau.

Styrkelse af NGO-netværket

NGO-netværket har fastlagt en demokratisk struktur (etableret vedtægter, retningslinjer, bestyrelse osv.), som har styrket dets potentiale som demokratisk medspiller i det yemenitiske samfund:

- Netværkets strategi og handlingsplan for 2009-2010 er vedtaget og fokuserer indsatsen på at styrke netværket yderligere samt fortalervirksomhed vedrørende foreringsfrihed, adgang til information, samt medier og domstolenes uafhængighed.
- Netværket har mobiliseret fælles initiativer på menneskerettighedsområdet og har lagt pres på regeringen. Det spiller nu en voksende rolle i civilsamsfundet på menneskerettighedsområdet og udøver løbende fortalervirksomhed i forhold til eksempelvis lovgivningsarbejde vedrørende aktindsigt og øget uafhængighed af domstolene.

Træning og uddannelse

Indsatsen har bidraget til, at de involverede NGO'ers demokratiske struktur og deres evner til at sætte menneskerettigheder på dagsordenen i Yemen er blevet styrket:

- NGO-netværket har trænet 100 civilsamsfundsaktører i bl.a. strategi, regnskab og administration, hvilket har bidraget til en mere demokratisk struktur i NGO'erne.
- Træning af 60 NGO-aktører vedrørende aktindsigt og offentlighed i forvaltningen.
- 260 domstolsansatte er trænet i retfærdig rettergang for at kunne monitorere, i hvilket omfang borgernes rettigheder opretholdes ved retsager.
- Menneskerettighedsministeriet har afholdt en mediekampagne om strafferetsreform med bred dækning af Yemens aviser og tv/radio kanaler for at gøre folk opmærksomme på reformprocessen og bevidste om deres rettigheder.

KORNSILO, EGYPTEN. FOTO: JØRGEN SCHYTTE/DANIDA

ARBEJDSMARKEDSREFORMER

Arbejdsmarkedet i Marokko har i mange år været præget af et stort formelt arbejdsmarked, som var ejet eller kontrolleret af staten eller kongehuset og har været reguleret af et tæt og omfattende regelsæt. De indbyrdes konkurrerende faglige organisationer var udelukkende til stede på det formelle arbejdsmarked og havde begrænset indflydelse på udstedelse af love og bekendtgørelser i Marokko, hvor beslutningsprocesserne domineres af kongehuset. Siden 1999 har den marokkanske konge iværksat en række reformprocesser

i Marokko, hvilket på arbejdsmarkedsområdet bl.a. omfatter privatisering af tidligere offentligt ejede virksomheder. En ny arbejdsmarkedslovgivning fra 2004 introducerede som noget nyt en egentlig social dialog mellem parterne på arbejdsmarkedet. Der er imidlertid langt fra vedtagelse af loven til den praktiske gennemførelse af den, fordi loven bryder med mange års tradition og normer og fordi meget få på det marokkanske arbejdsmarked endnu kender og forstår principperne bag social dialog som en samarbejdsproces på arbejdsmarkedet.

Trepartssamarbejde om social dialog i Marokko

Siden 2007 har Beskæftigelsesministeriet, herunder Arbejdstilsynet samt LO og Dansk Industri, samarbejdet i et projekt med de tilsvarende organisationer i Marokko om at virkeliggøre intentionerne om social dialog i den nye arbejdsmarkedslovgivning. Projektets overordnede formål er at bidrage til at styrke den sociale dialog mellem myndigheder og arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer i Marokko og mellem parterne internt. For at illustrere nytteværdien af social dialog i en konkret sammenhæng fokuserer projektet på gennemførelse af arbejdsmarkedslovgivningens arbejdsmiljøelementer. Aktiviteterne kan fordeles på fire grupper:

- 1) **Udvikling af dialogredskaber** tilpasset marokkanske forhold.
- 2) **Træning af beskæftigelsesministeriets arbejdsinspektører samt arbejdsmarkedets parter** i social dialog og arbejdsmiljøforhold. Herunder også træning af to underviserkorps i disse emner.
- 3) **Træning af virksomheders sikkerhedsudvalg** i regler og arbejdsmiljøforhold.
- 4) **Kapacitetsopbygning af arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationer**, der alle er svage organisationer. Aktiviteterne sker i partnerskab med de danske søsterorganisationer og har til hensigt at forbedre organisationernes evne at spille en konstruktiv rolle i den sociale dialog.

TREPARTSSAMARBEJDE OM SOCIAL DIALOG I MAROKKO

Bevilling:

2009-2011: 12,9 mio. kr.

Lande involveret:

Marokko og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

35 virksomheder med i alt ca. 7.000 ansatte samt 1.000 valgte og ansatte i arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationer samt marokkanske myndigheder.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 50.000.

Partnerorganisationer:

Beskæftigelsesministeriet, herunder Arbejdstilsynet, paraplyorganisationen af fagforbund og erhvervslivets organisationer i Marokko og Danmark.

Læs mere:

www.cotridiaso.com

RESULTATER AF PROJEKTET

Udvikling af dialogredskaber

I samarbejde med projektpartnerne er en række redskaber til fremme af dialog udviklet og gjort tilgængelige for en bredere offentlighed i Marokko:

- En manual i dialogbaseret arbejdspladsinspektion, som foreløbigt er distribueret i ca. 3.000 eksemplarer efter bestilling.
- En vejledning til arbejdspladsvurdering, som foreløbigt er distribueret i ca. 2.000 eksemplarer efter bestilling.
- En vejledning om etablering og funktion af virksomheders arbejdsmiljøorganisation er næsten færdig og forventes offentliggjort i begyndelsen af 2011.

Træning af arbejdsinspektører

24 arbejdsinspektører har kvalificeret sig til at bidrage konstruktivt til gennemførelsen af lovgivningens intentioner om medinddragelse af arbejdsmarkedets parter i beslutningsprocesser på virksomhedsniveau, på regionalt niveau og på nationalt niveau.

- 24 arbejdsinspektører har gennemgået 290 dages undervisning i principper og metoder for introduktion af social dialog på arbejdspladser og er nu i stand til at introducere social dialog til kollegaer og på virksomheder.

Træning af sikkerhedsudvalg

Ca. 450 personer fra sikkerhedsudvalgene i de 35 deltagende virksomheder er trænet i dialog og samarbejde med fokus på den rolle, en aktiv og engageret arbejdsmiljøorganisation kan spille på virksomhedsniveau, indsigt i forskellige arbejdsmiljøfaglige emner og metoder. Der er indtil videre gennemført ca. 1.200 kursisdage.

Kapacitetsopbygning af fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer

De sociale parter i Marokko har styrket deres viden og metoder til gennemførelse af konstruktiv social dialog, således at de er bedre rustet til på en mere effektiv, konstruktiv og målrettet måde at indgå i de forskellige beslutningsprocesser på det marokkanske arbejdsmarked.

- 17 repræsentanter fra arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationer er under træning som undervisere i principper og metoder for introduktion af social dialog på arbejdspladser, således at de kan træne kollegaer på virksomheder, som ikke er tilknyttet projektet i social dialog. Der er indtil videre gennemført ca. 140 kursusdage.
- Der er oprettet et Dialog Forum, der – banebrydende for marokkanske forhold – samler marokkanske arbejdsmarkedsparter til fælles drøftelser af social dialog og arbejdsmarkedetsforhold. Møderne i Dialog Forum afholdes hvert kvartal med omkring 270 deltagere.

Fremtidige indsatser

I 2010 påbegyndte Dansk Industri et regionalt samarbejde mellem erhvervsorganisationer for at støtte udviklingen af et stabilt forretningsmiljø og vidensbaserede økonomier i den arabiske verden og i 2011 iværksætter Ulandssekretariatet et projekt om social dialog og migrantarbejdere.

“Jeg har en stærk tro på, at der vil ske forandringer. Meget snart vil vi vende et nyt blad i regionen. De unge vil ikke længere tolerere at blive manipuleret med og blive holdt uden for politiske beslutninger, som angår dem. Jeg er optimistisk. Jeg tror på, at de unge vil støtte forandring, modernisering og demokratisering af landene.”

AHMA ALHINDAWI, UNGDOMSEKSPERT
OG RÅDGIVER FOR DEN ARABISKE LIGA.

UNGES SAMFUNDSDELTAGELSE

Unge under 25 år udgør i dag ca. 60 procent af Mellemøstens befolkning og er den hurtigst voksende befolkningsgruppe i regionen. Denne generation står i venteposition til job, bolig, økonomisk selvstændighed og ikke mindst politisk indflydelse. I ni arabiske lande er regeringerne ved at formulere deres første nationale ungdomspolitikker. Ungdomsorganisationer i regionen arbejder på højtryk for at påvirke arbejdet med de nye ungdomspolitikker og for at bidrage til positive forandringer

i deres samfund generelt. En central udfordring er, at kun fire procent af Mellemøstens unge er aktivt involverede i samfundsendagerede organisationer eller grupper, hvilket betyder, at en meget stor andel reelt står uden for indflydelse på samfundets udvikling og deres egen fremtid.

Der er etableret to regionale programmer rettet mod at fremme unges deltagelse i samfundslivet. De koordineres af henholdsvis Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) og Mellemfolkeligt Samvirke (MS). DUF koordinerer aktiviteter, som

involverer ungdomsorganisationer inden for DUF's paraply. Disse arbejder i partnerskab med deres søsterorganisationer i Mellemøsten. MS gennemfører og koordinerer aktiviteter, der retter sig mod de unge i Mellemøsten, der som udgangspunkt ikke er med i formelle ungdomsorganisationer – ligesom de i Danmark administrerer en pulje, hvor organisationer, der ikke er medlem af DUF, kan ansøge om støtte til mindre projekter. Ud over de to regionale programmer gennemføres to mindre landespecifikke indsatser i henholdsvis Yemen og Jordan.

1. Regionalt ungdomsprogram under DUF

Det regionale ungdomsprogramms formål er at fremme unge og ungdomsorganisationers mulighed for at virke som forandringsaktører i Mellemøsten og i Danmark. Målet med indsatsen er at øge unges indflydelse på og deltagelse i samfundsudviklingen i den arabiske verden og at skabe stærke og velfungerende ungdomsorganisationer; herunder at styrke forståelse og alliancer mellem unge i Danmark og Mellemøsten. I programmet støttes unge til at engagere sig og fremme deres rettigheder. Indsatsen har tre elementer:

- 1) Pulje til **støtte af partnerskaber mellem arabiske og danske ungdomsorganisationer**. Puljen vægter styrkelse af unges indflydelse gennem fortalervirksomhed, organisationsudvikling og netværk.
- 2) **Styrke ungdomsorganisationer** og deres evner til at gennemføre projekter af høj kvalitet gennem undervisning, twinning og erfaringsudveksling.
- 3) **Styrke netværksaktiviteter** ved både at udbrede det igangværende libanesiske-danske samarbejdsprojekt mellem politiske ungdomspartier til andre lande i regionen samt ved deltagelse i regionale arabiske og europæiske ungdomsnetværk vedrørende reformprocesser.

UNGDOMSLEDERKURSUS, KØBENHAVN. FOTO: DUF

REGIONALT UNGDOMSPROGRAM UNDER DUF

Bevilling:

2008-2009: 9,1 mio. kr.
2010-2011: 12,9 mio. kr.

Lande involveret:

De Palæstinensiske Selvstyreområder, Syrien, Jordan, Libanon, Marokko, Tunesien, Irak, Egypten og Danmark.
Antal direkte involveret i projektet:
Ca. 1.500 unge frivillige, som er aktive i ungdomsorganisationer.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 10.000 øvrige frivillige unge.

Partnerorganisationer:

17 arabiske og 11 danske ungdomsorganisationer.

Læs mere:

<http://duf.dk/forside/tilskud>

RESULTATER AF PROGRAMMET

Partnerskabsaktiviteter gennem pulje

17 partnerskabsprojekter, som er drevet af frivillige og omfatter 1.400 unge, er støttet gennem puljen og har blandt andet bidraget til at styrke dansk-arabisk dialog, organisere politisk aktive unge og øge unge kvinders politiske deltagelse:

- I Egypten har en gruppe politisk aktive unge organiseret sig og er ved at etablere en formel anerkendt organisation.
- 25 unge kvinder i en politisk ungdomsorganisation i Libanon har sammen med danske kvindelige ungdomspolitikere opbygget et netværk.
- Der er oprettet et råd for børn og unge i Egypten, som fungerer rådgivende på kommunalt niveau på miljøområdet og arbejder med at skabe større bevidsthed om miljø og genbrug.
- 50 unge i de palæstinensiske områder og Jordan er trænet i organisationsudvikling, frivilligdrevne aktiviteter og styrkelse af unge kvinders indflydelse.
- 24 unge i de palæstinensiske områder og Danmark er trænet i dialog og konflikthåndtering.
- Knap 100 tunesiske og danske spejdere er trænet i bl.a. projektstyring, strategisk ledelse og organisering af frivillige. Ca. 2.000 personer har deltaget i tværkulturelle aktiviteter som rollespil og kulturdage.
- 11 libanesiske ungdomspolitikere har været i praktik i deres danske partnerorganisation.

Styrke partneres kompetencer

Kvaliteten af partneres projekter er højnet som resultat af øgede kompetencer og at partnerne tager øget ejerskab for arbejdet med fortalervirksomhed, organisationsudvikling og netværk:

- 15 arabiske partnerorganisationer (fra Libanon, Irak, Marokko, Jordan, De Palæstinensiske Selvstyreområder og Egypten) er trænet i bl.a. projektstyring, organisationsudvikling, fortalervirksomhed og ligestilling.
- Fem partnerskaber har arbejdet strategisk med organisationsudvikling.

Styrke netværksaktiviteter

- Et dansk-libanesiske samarbejdsprojekt mellem politiske ungdomsorganisationer samler fire danske og 15 libanesiske ungdomspartier i et netværk på tværs af politiske skel. I Libanon har projektet betydet, at 15 ungdomspartier for første gang sidder omkring samme bord, hvilket bidrager til at udfordre den sektorisering, der præger politik i Libanon.
- Der er etableret samarbejde mellem politiske ungdomsorganisationer i Danmark og Syrien, Jordan og De Palæstinensiske Selvstyreområder.
- Gennem de tværgående læringsaktiviteter er der skabt netværk på tværs af 17 arabiske og 11 danske organisationer.

“ For alle var det en meget stor oplevelse at opdage de mange forskelle, men også de store ligheder i at være ung på landet i vore dage.”

JANE LINDEDAM, LANDBOUNGDOM
OM SAMARBEJDSPROJEKT MED MAROKKANSK LANDBRUGSSKOLE.

VENSKABER. FOTO: DUF

2. Regionalt ungdomsprogram under Mellemfolkeligt Samvirke

Programmets overordnede formål er at fremme unges deltagelse, engagement og indflydelse i samfundsudviklingen samt styrke dialog og samarbejde mellem unge fra Danmark og Mellemøsten. Indsatsen består af tre typer aktiviteter, som gensidigt styrker hinanden:

- 1) Styrke unges tro på, evner til og muligheder for at **tage aktiv del i lokale beslutningsprocesser**. Arbejdet omfatter:
  - a. Mobilisering og træning af unge til aktive medborgere.
  - b. Ændring af NGO-kulturen, så organisationerne i højere grad reelt inddrager unge.
  - c. Bevidstgørelse og undervisning af lokale politikere og embedsmænd med henblik på at inddrage unge i lokale beslutningsprocesser.

- 2) **Fremme dialog og samarbejde mellem danske og arabiske unge**, herunder fælles aktiviteter og erfaringsudveksling for at styrke unges deltagelse i lokale beslutningsprocesser.
- 3) **Fremme partnerskaber mellem arabiske og danske organisationer gennem en pulje**, der bevilliger støtte til mindre projekter, hvor unges deltagelse i reformprocesser i Mellemøsten styrkes og interkulturel forståelse mellem danske og arabiske unge fremmes.

UNGDOMSPROGRAMMET UNDER MS

Bevilling:

2009-2011: 16,4 mio. kr.

Lande involveret:

De Palæstinensiske Områder, Syrien, Jordan, Libanon, Danmark samt Marokko og Egypten under puljen.

Antal direkte involveret i projektet:

1.475 unge.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Mere end 10.000 tilskuere, læsere, deltagere, studerende, sommerlejr-deltagere mm.

Partnerorganisationer:

53 arabiske og 10 danske organisationer.

Læs mere:

www.ms.dk

RESULTATER AF PROGRAMMET

Unge engagement og involvering i lokale beslutningsprocesser

Indsatsen har bidraget til at motivere og styrke unge i at deltage i lokale beslutningsprocesser og til at NGO'er og lokale myndigheder i højere grad involverer unge:

- I samarbejde med syv lokale partnere i Jordan og Libanon er 620 unge blevet mobiliseret og trænet i bl.a. kampagner, politisk indflydelse og formidling.
- Brugen af vold er reduceret i ti offentlige skoler i Zarqa, Jordan, ved at introducere nye metoder til konflikthåndtering og samarbejde i idrætstimerne. Den lokale partner arbejder videre med metoden på skoler i andre dele af Jordan.
- I Jordan og Libanon er lokale myndigheder undervist i, hvordan de kan inddrage unge og hvilke fordele der er ved det. De forbereder møder med ungdomsgrupper for at diskutere deres idéer til lokaludvikling.

Dansk-arabisk dialog og samarbejde

Indsatsen har bidraget til, at unge har fået inspiration og værktøjer til at iværksætte nye aktiviteter, har indgået venskaber på tværs af kulturer, indgået i dialog om kontroversielle emner og fået en bedre forståelse for hinanden:

- 20 danske og 38 libanesiske unge fra 16 lokale NGO'er har deltaget i ledertræningskursus, som gav inspiration og værktøjer til at lave sommerlejr, kampagner og træningsforløb, som muliggjorde debat om kontroversielle emner som f.eks. palæstinenserens situation i Libanon.

- En træningsenhed (Global Platform) er etableret i Jordan. Der er bl.a. afholdt to ledertræningskurser for 24 syriske ungdomsledere for at fremme frivillighed blandt unge i Syrien, et projektstyringskursus for 15 unge libanesere og to kurser for 60 jordanske og syriske unge i redskaber til at øge unges deltagelse i beslutningsprocesser i NGO'er.
- 156 danske unge har fået øget kendskab til den arabiske verden og kultur, skabt venskaber og kontakter til ligesindede unge og forbedret deres evne til interkulturel dialog via deres samarbejde med engagerede unge i Mellemøsten gennem længerevarende frivillige ophold i regionen.
- Et undervisningsmagasin, Zapp, har sat fokus på unges kønsroller i Mellemøsten og blandt arabiske minoriteter i Danmark. Magasinet er trykt i 11.000 eksemplarer på engelsk og arabisk og er blevet brugt til at diskutere kønsroller i både danske folkeskoler og i lokale organisationer i Mellemøsten.
- Netværket af Akademikere, Studerende og Interesserede i Mellemøsten (NASIM) har skabt et netværk mellem fem miljøorganisationer fra Syrien, Libanon og Egypten og inddraget ni miljøaktivister fra Mellemøsten i forberedelserne op til Klimatopmødet i København i december 2009.
- Den danske organisation, Sabaah, har skabt et netværk mellem organisationer og aktivister, der arbejder med seksuelle minoriteters rettigheder i Marokko, Algeriet, Egypten, Jordan, Syrien, Libanon, De Palæstinensiske Selvstyreområder samt blandt etniske minoriteter i Danmark. 80 unge deltog i Menneskerettighedskonferencen under World Outgames i København i juli 2009 og satte seksuelle minoriteters rettigheder i Mellemøsten på dagsorden.
- Den danske organisation Ekspeditionen gennemførte sammen med partnere fra Libanon, Jordan og Syrien Mellemøst-ekspeditionen i juli 2010, hvor 80 unge fra regionen og Danmark satte fokus på nye metoder til at engagere og involvere unge og konkretiserede, hvad aktivt medborgerskab betyder for unge i dag.

Partnerskabspulje

Ti partnerskabsprojekter mellem ni danske og 13 arabiske organisationer er støttet gennem puljen og har bidraget til bl.a. at styrke dansk-arabisk dialog, engagere unge i samfundsudvikling og øge unge kvinders og minoriteters deltagelse:

- C:NTACT fra Betty Nansen Teatret har i samarbejde med Community Development Committee givet unge i Jordan mulighed for at udtrykke deres tanker, frustrationer og fremtidsdrømme gennem dans, teater, rap, radio og tv. 580 unge har deltaget i træningsworkshops og 170 unge har opført forestillinger om unges situation, drømme og håb for fremtiden. Forestillingerne har turneret i Jordan og Danmark og er blevet set af flere tusinde mennesker.

3. Mobilisering af unge frivillige i Yemen Røde Halvmåne

Yemen er et samfund, hvor stammer og klaner stadig spiller en central rolle, både socialt og politisk. Disse traditionelt meget patriarkalske strukturer fremmer ikke et civilsamfund, hvor borgerne, uanset køn og alder, frit kan deltage i samfundslivet. En af de få større ”moderne” NGO’er i Yemen, der aktivt forsøger at involvere frivillige og unge er Yemen Røde Halvmåne, der har en solid organisation med lokalafdelinger i 15 af landets 20 provinser og potentiale til at nå bredt ud i samfundet. Organisationen er baseret på et sekulært værdigrundlag forankret i Røde Kors og Røde Halvmåne bevægelsernes principper om medmenneskelighed, upartiskhed og neutralitet. I 2005 igangsatte Yemen Røde Halvmåne et samarbejde med Dansk Røde Kors om at styrke det frivillige arbejde, særligt rettet mod unge. Der blev lagt vægt på, at både unge kvinder og mænd blev involveret.

Yemen Røde Halvmåne er en af hovedaktørerne på det humanitære område i Yemen. Organisationen har et stort netværk af lokale afdelinger og repræsenterer et bredt udsnit af befolkningen, hvad angår politisk og religiøst tilhørsforhold. Organisationen har traditionelt primært fokuseret på drift af sundhedscentre og undervisning i førstehjælp, men fra 2005 har organisationen i samarbejde med de danske partnere påbegyndt en indsats for at mobilisere flere unge frivillige i de 15 lokalafdelinger. Som led i projektet blev der i perioden 2005-2008 ansat to frivilligkoordinatorer i hver afdeling (en mand og en kvinde) og gennem denne indsats, blev ca. 500 nye unge frivillige mobiliseret i Yemen Røde Halvmåne. Med de mange nye frivillige står organisationen med en ny, positiv udfordring: Hvordan fastholdes og aktiveres de nye medlemmer? En traditionel og meget topstyret organisationsstruktur og -kultur har virket hæmmende for, at de nye frivillige kunne integreres i organisationen. Yemen Røde Halvmåne har indledt en proces for at revidere selskabets love og vedtægter,

således at selskabet udvikles til en egentlig medlemsorganisation med valgt ledelse.

Projektet har til formål at støtte Yemen Røde Halvmåne i denne proces og fremme organisationens evne til at rekruttere og fastholde unge frivillige i organisationen. Arbejdet foregår både på et overordnet plan, hvor der ydes støtte til en reform af selskabets love og vedtægter samt på lokalafdelingsniveau, hvor 22 lokalt ansatte frivilligkoordinatorer har ansvar for at igangsætte konkrete lokale projekter, planlagt og gennemført af frivillige. Herudover har projektet en dialogkomponent, hvor frivillige unge fra Dansk Røde Kors og Yemen Røde Halvmåne mødes for at udveksle erfaringer og bygge bro mellem de to kulturer.

MOBILISERING AF UNGE FRIVILLIGE I YEMEN RØDE HALVMÅNE

Bevilling:

2008-2010: 3,1 mio. kr.

Lande involveret:

Yemen og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

1.629 frivillige unge, hvoraf kvinder udgør majoriteten af unge under 25 år.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

5-6.000 unge, børn og almene borgere gennem bl.a. sundheds og informationskampagner, udveksling og klubber.

Partnerorganisationer:

Yemen Røde Halvmåne og Dansk Røde Kors.

Læs mere:

www.drk.dk/roede+kors+internationalt/mellemoesten/yem

“ I det 20. århundrede havde MENA-regionen olie, som hjalp til, at man fik opbygget infrastrukturen. I dette århundrede har den en ”menneskelig olie,” siger Ahmad Alhindawi, ungdomsekspert og rådgiver for Den Arabiske Liga til DR2 Udland, om den store andel unge i regionen. ”Forskellen mellem olie og de unge er, at hvis man ikke fandt olien, ville der ikke ske noget, men hvis man ikke investerer i de unge, bliver de mere ekstremistiske.”

RESULTATER AF PROJEKTET

Etablering af demokratiske strukturer

Yemen Røde Halvmåne har udviklet en officiel frivilligpolitik, der skaber basis for aktiv involvering af frivillige unge:

- En ny frivilligpolitik er blevet godkendt og afspejles i i selskabets vedtægter.
- I alt 140 frivillige, bestyrelsesmedlemmer og ansatte fra lokalforeningerne er blevet undervist i den nye politik samt de tilhørende retningslinjer og der er trykt manualer til brug for lokale træningskurser.
- Aktive frivillige fra 12 lokalafdelinger og 13 lokale underafdelinger er registreret i et centralt register og egentlig medlemsregistrering er påbegyndt i to lokalafdelinger i henhold til de nye vedtægter.

Styrke inddragelse af frivillige

Yemen Røde Halvmåne er blevet bedre til at inddrage de mange nye frivillige i konkrete aktiviteter:

- Der er udviklet retningslinjer for, hvordan frivillige inddrages i forbindelse med afholdelse af workshops og møder.
- 540 frivillige er trænet i projektledelse og -gennemførelse.
- I hver af de 15 afdelinger er der etableret frivilliggrupper, der har valgt en frivilligkomité, som udgør bindeleddet til afdelingens ledelse.
- I 2009 blev der i de 15 afdelinger gennemført i alt 92 mindre projekter drevet af frivillige.

Dialog og udveksling

Der er opbygget et personligt netværk mellem frivillige i Danmark og Yemen, ligesom der er skabt større viden og kendskab til henholdsvis Danmark og Yemen blandt den brede medlemsbase i de to søsterorganisationer:

- 12 yementitter og 11 danskere har deltaget i studieture i Yemen og Danmark, afholdt kurser og medvirket som kursusledere.
- Der er afholdt førstehjælpstræningslejr i Yemen med besøg af danske frivillige.
- 14 yemenitiske skoleklasser med tilknytning til Yemen Røde Halvmåne har etableret venskabsklasser i Danmark.
- Røde Kors afdelingen i Ålborg har arrangeret en udstilling om Yemen.

4. Mobilisering af frivillige og unge i Jordansk Røde Halvmåne

Mens der i Jordan er mange unge, der får en videregående uddannelse, er der kun begrænset tradition for at unge inddrages og tager del i foreningslivet eller i politiske organisationer. I en tid, hvor landet er ramt af økonomisk krise, er unge samtidig ramt af massiv ungdomsarbejdsløshed. Alt i alt har unge i Jordan begrænsede muligheder for at deltage i samfundslivet både økonomisk og socialt. Denne marginalisering af ungdommen og samfundets manglende evne til at udnytte den ressource, de unge besidder, er en alvorlig udfordring for udviklingen af landet. Det har økonomiske konsekvenser, men udgør også en risiko for social ustabilitet. Jordansk Røde Halvmåne er en af de største humanitære organisationer i landet med 11 lokale afdelinger. Den driver desuden en række sundhedsklinikker og er involveret i nødhjælpsprojekter. Jordansk Røde Halvmåne har sat sig som mål at involvere flere unge i

organisationens arbejde i form af frivillige. Igennem en øget involvering af unge i foreningslivet ønsker Jordansk Røde Halvmåne at give dem en platform, hvorfra de kan kanalisere deres behov for social forandring ud i konkrete aktiviteter i deres lokalsamfund, ligesom de skal kunne blive en del af beslutningsprocesserne inden for organisationen.

Jordansk Røde Halvmåne har haft en mindre ungdomsafdeling, der imidlertid har været isoleret fra resten af organisationens aktiviteter. I 2008 indgik Dansk Røde Kors en aftale med sin søsterorganisation i Jordan om at støtte organiseringen af unge frivillige.

Samarbejdet

Formålet med projektet er at bidrage til unge jordaneres deltagelse i frivilligt arbejde ved at styrke Jordansk Røde Halvmåne til at udvikle, organisere og opretholde frivilligbaserede aktiviteter,

som vil kunne tiltrække og fastholde flere unge frivillige. Der er særligt fokus på at udvikle en egentlig ungdomsafdeling i den jordanske organisation samt i tre lokale afdelinger. I projektet fokuseres der på to indsatsler:

- 1) **Styrkelse af tre lokalafdelinger og ungdomsafdelingens** evner til at rekruttere, støtte og fastholde frivillige, særligt ungdomsfrivillige, gennem erfaringsudveksling og vidensdeling med frivillige unge og ansatte fra Ungdommens og Dansk Røde Kors.
- 2) **Styrkelse af Jordansk Røde Halvmånes evne til effektivt at støtte lokalafdelingerne** i at koordinere frivillige og tiltrække flere unge. Dette gøres gennem etablering af en egentlig ungdoms- og frivilligstruktur, som støtter afdelingerne og deltager i nationale ungdomsaktiviteter.

MOBILISERING AF FRIVILLIGE OG UNGE I JORDANSK RØDE HALVMÅNE

Bevilling:

2009-2010 (14 mdr.): 1,7 mio. kr.

Lande involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

Ca. 110 unge frivillige fra Jordan og Danmark.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

Ca. 2.000 unge, børn, forældre, lærere, sportstrænere og lokale Røde Halvmåne-frivillige gennem bl.a. ungdomsklubs-, sports- og værkstedsaktiviteter, diskussionsgrupper og informationsmøder.

Partnerorganisationer:

Jordansk Røde Halvmåne, Dansk Røde Kors og Ungdommens Røde Kors.

Læs mere:

<http://urk.dk/hvad-goer-vi/internationaleaktiviteter/jordan/>

RESULTATER AF PROJEKTET

Flere aktive unge i Jordansk Røde Halvmåne

Jordansk Røde Halvmåne har igennem projektet fået ungdommen på dagsordenen og har lagt grundstenen til, hvad der kan udvikle sig til en bæredygtig frivillig- og ungdomsstruktur fra lokalafdeling til hovedkontor:

- Der er udviklet en strategi for frivillig- og ungdomsarbejdet og etableret en særlig frivilligafdeling med en ungdomssektion. Til at varetage dialogen mellem de unge og organisationens ledelse er der blandt de unge valgt en ungdomsstyringsgruppe på seks personer.
- 90 unge frivillige er mobiliseret til at definere og gennemføre pilotprojekter i de tre lokalafdelinger rettet mod at støtte og mobilisere børn og unge i lokalsamfundene.
- Der er sket et mentalt skift i organisationen gennem interaktionen med Ungdommens Røde Kors, som har bidraget til en øget bevidsthed om det potentiale, der ligger i unge og frivillige.
- I tre lokalafdelinger er i alt ca. 65 unge frivillige (flertal af piger) mobiliseret og har medvirket til at etablere deres egne ungdomsafdelinger med egne demokratisk valgte ledere.

Fremtidige indsatser

I slutningen af 2010 er et klimaambassadørprojekt påbegyndt af den grønne tænketank, Concito og NGO'en Crossing Borders, med det formål at uddanne unge til at lede innovative klimakampagner og træne andre unge i Mellemøsten. DUF har ligeledes iværksat et projekt, hvor unge dialogambassadører engagerer andre unge i dialog.

GOD REGERINGSFØRELSE

I de bilaterale landeprogrammer baseres aktiviteterne på dialog med regering og civilsamfund i de pågældende lande omkring hvilke reformspørgsmål, der står øverst på dagsordenen nationalt. De fleste af indsatserne falder inden for initiativets overordnede hovedområder. Der er to aktive projekter i henholdsvis Jordan og Yemen, som fokuserer på forskellige aspekter af god regeringsførelse.

1. Decentralisering og kommunalforvaltning i Jordan

I Jordan ligger den afgørende politiske magt hos kongen, der suverænt udpeger og afskediger regeringen. En valgreform, der skulle skabe et mere repræsentativt og indflydelsesrigt parlament, er ikke gennemført. Trods manglende villighed til demokratisering på nationalt plan, har kongen i de jordanske udviklingsplaner understreget behovet for at øge borgerinddragelse og medindflydelsen på lokalt og regionalt plan. I den forbindelse har landet påbegyndt en decentraliseringsreform, der både omfatter introduktion af direkte valg til alle pladser i kommunalbestyrelserne i de 93 kommuner, indførelse af 20 procent kvota for kvinder i kommunalbestyrelserne og udlægning af større ansvar og flere opgaver til kommunerne. Hovedstaden Amman fungerer efter specielle regler, hvor kun halvdelen af medlemmerne i kommunalbestyrelsen vælges direkte.

Der er dog flere forhindringer, som skal overvindes ved gennemførelsen af en national reform, der skal flytte magt og indflydelse fra nationalt til lokalt niveau samt øge borgernes indflydelse. Der er politisk modstand inden for centraladministrationen, mangel på administrativ kapacitet lokalt og manglende kapacitet og viden i kommune- og planlægningsministeriet til at udvikle og igangsætte reformen. Siden 2005 har danske organisationer, med bidrag fra bl.a. KVINFO og Ligestillingsafdelingen under ligestillingsministeren,

koordineret af Kommunernes Landsforening (KL), ydet rådgivning til den jordanske regering om, hvordan en decentraliseringsreform konkret kan gennemføres.

Jordansk-dansk samarbejde

Det jordansk-danske samarbejde om decentralisering begyndte i 2006-2008, hvor der blev etableret gensidig tillid, gennemført undersøgelser af det eksisterende system og udarbejdet anbefalinger til, hvordan en øget decentralisering kunne realiseres. Samarbejdet resulterede i et forslag til en samlet national plan for en jordansk kommunalreform. Denne plan udgør i dag grundlaget for det tværministerielle samarbejde på området. Samtidig påbegyndte KL diskussioner med partnerne om etablering af en jordansk kommuneforening. En sådan forening vil skabe mulighed for, at kommunerne kan gå samlet til forhandlinger med nationale partnere og dermed "nedefra" styrke kravet til decentralisering vis-à-vis statslige aktører. Endelig har KL sammen med Kommuneministeriet i Jordan udarbejdet et indikatorsystem til evaluering af de enkelte kommuners arbejde inden for f. eks. planlægning, økonomistyring, offentlige indkøb og borgerinddragelse. Dette system er helt afgørende for at sikre transparens i forvaltningen og for at give borgergrupper mulighed for at stille krav til kommunerne. Inden for de næste år vil man endvidere yde rådgivning i forhold til borgerindflydelse og borgerservice i kommunerne.

DECENTRALISERING OG KOMMUNALFORVALTNING I JORDAN

Bevilling:

2009-2012: 4 mio. kr.

Land involveret:

Jordan og Danmark.

Antal direkte involveret i projektet:

500 embedsmænd, folkevalgte og borgmestre i 93 kommuner samt kommune ministeriet, planlægningsministeriet og indenrigsministeriet.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

1195 borgere og folkevalgte i 93 kommuner.

Partnerorganisationer:

Kommune-, Planlægnings- og Indenrigsministeriet og udvalgte kommuner i Jordan samt KVINFO, ligestillingsafdelingen under ligestillingsministeren og Kommunernes Landsforening.

Læs mere:

www.kl.dk

RESULTATER AF PROJEKTET

Formulering af en national strategi for en kommunalreform

Opfølgning og revision af den plan for en jordansk kommunalreform, som blev godkendt af Kommune-, Planlægnings- samt Indenrigsministeriet i 2008.

Kommunalt indikatorsystem

På baggrund af indsamling og analyse af data om 85 centrale indikatorer for kommunalt selvstyre i de 93 jordanske kommuner, er der etableret grundlag for drøftelse af kommunernes fremtidige opgaveløsning; herunder for gennemsigtighed i forvaltningen, bekæmpelse af korruption, øget borgerinddragelse og

forbedret kommunalplanlægning.

Arbejdet har omfattet:

- Træning af ca. 100 ministerielt ansatte i anvendelse af systemet og dataindsamling.
- Koordinering og høring blandt borgmestre, folkevalgte og embedsmænd i 93 kommuner.
- Dataindsamling og analyse af 93 kommuners arbejdsindsats på områderne: borgerrelationer, udviklings- og byplanlægning, kommunal organisering, finansiel administration, personaleledelse, indkøbsprocedurer og investeringer.

Etablering af kommuneforening

Der er i samarbejde med en række centrale borgmestre udarbejdet konkrete forslag til procedurer og formålsbeskrivelse for etableringen af en jordansk kommuneforening, der kan anvendes i jordanske borgmestres lobbyarbejde for at få tilladelse til at etablere en kommunesammenslutning, som kan varetage kommunernes interesse i forhold til centralregeringen.

SANA'A, YEMEN. FOTO: IGNAZI ROVIRA

2. Parlamentssamarbejde i Yemen

Som det første land på den arabiske halvø har Yemen indført et flerpartisystem med frie valg. Den politiske magt ligger fortsat i præsidentembedet, men parlamentet er med til at rejse diskussioner og har i en række tilfælde grebet ind over for bl.a. korruption. Det politiske liv er dog stadigvæk præget af indflydelse fra stammeledere og arbejdsprocesserne i parlamentet har været udført manuelt. I 2005 aftalte det danske Folketing og det yemenitiske parlament at indlede et samarbejde om modernisering af arbejdsgange og anvendelse af moderne it-kommunikation i parlamentets arbejde.

I projektsamarbejdet fra 2005-2008 er der blevet etableret et it-netværk i parlamentet og oprettet et it-træningscenter, således at de 301 valgte parlamentsmedlemmer og den administrative stab på 400 har adgang til internet, kan udføre deres arbejde ved hjælp af it og dermed blive mere effektive. Det overordnede formål med projektsamarbejdet mellem Folketinget og det yemenitiske parlament er at fremme god regeringsførelse, gennemsigtighed og effektivitet i det yemenitiske parlament.

Den nuværende fase af projektet omfatter tre områder:

- 1) **Undervisning af yemenitiske parlamentarikere** i brug af it og internet.
- 2) **Uddannelse af de ansatte ved det yemenitiske parlaments it-center** i vedligeholdelse og opgradering af it-infrastruktur og systemer.
- 3) **Opbygning og organisering af det yemenitiske parlaments tekniske kapacitet** i form af infrastruktur og tekniske afdelinger.

PARLAMENTSSAMARBEJDE I YEMEN

Bevilling:

2009-2011: 1,4 mio. kr.

Lande involveret:

Yemen og Danmark

Antal direkte involveret i projektet:

40 parlamentsmedlemmer og 232 administrativt personale.

Antal i kontakt med aktiviteter under projektet:

301 parlamentsmedlemmer og 400 ansatte.

Partnerorganisationer:

Folketinget, det yemenitiske parlament og COWI A/S.

RESULTATER AF PROJEKTET

Projektet har styrket det yemenitiske parlaments tekniske kapacitet og har effektiviseret parlamentarikerens arbejde:

Træning af parlamentarikere

- 40 parlamentarikere og 220 ansatte har opbygget kompetencer i at arbejde med it og internet.

Uddannelse af it-personale

- Studietur til Folketinget for fem it-ansatte, som har stiftet bekendtskab med samspillet mellem it-systemer, administrationen og politikerne mht. f.eks. dokumentudveksling mellem folketinget og regeringen.
- Alle 12 ansatte i it-afdelingen er trænet i at varetage samtlige netværksfunktioner, website, vedligeholdelse og systemudvikling.

Teknisk opbygning og organisering

- Netværkssammenkobling af alle pc'ere, servere m.m. i parlamentet er etableret.
- Migration af website hosting til egne faciliteter.
- Tre tekniske afdelinger i it-afdelingen er etableret for at varetage bl.a. programudvikling, help desk og vedligeholdelse.

Fremtidige indsatser

Kommunernes Landsforening har i 2010 påbegyndt et decentraliseringsprojekt i Yemen, der understøtter den nationale udviklingsstrategi. I Marokko støttes Kriminalforsorgen i at gennemføre et projekt, der skal bidrage til reformprocessen af retssystemet med fokus på alternative straffe.

Dansk-Egyptisk Dialoginstitut (DEDI) har siden 2005 arbejdet på to strategiske målsætninger. For det første arbejder Institutet på at styrke og støtte udviklingen af det politiske liv i Egypten og Danmark. Fokus ligger på demokratiske processer, frihedsrettigheder, tolerance og ligestilling. For det andet arbejder instituttet på at fremme gensidig forståelse mellem Egypten og Danmark og afmontere konfliktopbyggende stereotyper. Fokus ligger på at fremme en velinformeret og balanceret mediedagsorden. I perioden fra 2008 til 2010 har arbejdet været samlet i to programmer: 1) Dialog & reformpartnerskaber og 2) Dialog & mediekommunikation.

Programmet **Dialog & reformpartnerskaber** består af fire indsatsområder, der repræsenterer overlappende interesser og udfordringer for det danske og det egyptiske samfund:

- 1) **Politisk deltagelse;** aktiviteterne udforsker og afprøver alternative og kreative måder at fremme politisk engagement og deltagelse i bred forstand.
- 2) **Nye medier;** aktiviteterne søger at fremme pluralisme og inklusion gennem styrkelse af de uafhængige mediers brug af nye medier.
- 3) **Kritisk tænkning;** aktiviteterne sigter mod at styrke ytringsfrihed og tolerance gennem styrkelse af alternativ, kreativ og kritisk tænkning.
- 4) **Menneskerettigheder;** aktiviteterne søger at styrke respekten for menneskerettigheder som politik kultur.

Programmet **Dialog & mediekommunikation** består af strategiske medieindsatser i Egypten, Danmark og i den arabiske verden bredt. Aktiviteterne modarbejder stereotyper og misinformation i medierne og har til formål at indsamle erfaringer inden for tre områder: Mediekontakt, web og offentlig deltagelse.

DANSK-EGYPTISK DIALOGINSTITUT

Bevilling:

2008-2010: 23,3 mio. kr.
(20 mio.: "Dialog & reformpartnerskab" og 3,3 mio.: "Dialog & mediekommunikation").

Lande involveret:

Hovedsageligt Egypten og Danmark. Endvidere mindre aktiviteter i Algeriet og Libanon, samt inddragelse af deltagere fra forskellige arabiske lande bl.a. Saudiarabien, Marokko, Syrien, Jordan, Irak og UAE.

Antal direkte involveret i programmerne:

2.856 aktivister, kunstnere, gymnasieelever, embedsfolk, politikere, forskere, journalister, studenter, repræsentanter fra NGO og statsinstitutioner i Egypten, Danmark, Europa og Mellemøsten (flertallet i "Dialog & reformpartnerskab").

Antal personer i kontakt med aktiviteter under programmerne:

Ca. 375.000 personer, hvortil kommer 46 mio. arabiske tv-seere og avislæsere, der har kunnet følge artikler og programmer, produceret med input fra instituttets medieprogram.

Partnerorganisationer:

79 (38 egyptiske og arabiske og 35 danske), deriblandt 25 mediehuse, 6 menneskerettighedsorganisationer, 12 statsinstitutioner, 22 gymnasier, universiteter, og tænketanke, 6 private virksomheder og 8 kulturinstitutioner.

Læs mere:

www.dedi.org.eg

CAIRO, EGYPTEN. FOTO: JØRGEN SCHYTTÉ/DANIDA

“ Når vi mødes og indgår i dialog, får vi viden om og forståelse for hinanden. Dette er i sig selv et markant resultat og et deklareret mål for DEDI's vinterskole. Når vi er heldige nok til også at få større selvindsigt, har vi opnået endnu en vigtig erfaring gennem mødet med den anden.“

ANNE ZACHO MØLLER, DANNERHUSET.

RESULTATER AF PROGRAMMERNE

Dialog & reformpartnerskaber

Politisk deltagelse: DEDI har styrket politisk deltagelse i Egypten gennem en række strategiske og praktiske aktiviteter. Institutets arbejde har bl.a. bidraget til at sætte antikorrupsion på den politiske dagsorden og har derved dannet grundlag for igangværende tiltag til at introducere større grad af gennemsigtighed og anti-korrupsions-mekanikker i udarbejdelsen af Egyptens nationalbudget. Endvidere har instituttet bidraget til at skabe grobund for at omformulere den egyptiske lokalstyrelov. Dette er opnået gennem bl.a.:

- Syv offentlige høringer, to offentlige konferencer samt udgivelse af fire nyhedsbreve om lokalpolitik i Cairo.
- En valgkampagnestøtteenhed og to træningskurser for kvindelige kandidater til det egyptiske parlament samt publicering af en hjemmeside og en tryksag om emnet.
- En studietur, to surveys og fire workshops om anti-korrupsions-mekanikker og organisationer i Egypten og Danmark samt publicering af 14 policy papers om emnet.
- En international konference om af-radikaliseringspolitikker i Europa og den arabiske verden samt publicering af seks policy papers.
- To rundbordsdiskussioner, seks træningskurser og en workshop for egyptiske journalister og embedsmænd om den parlamentariske proces i Egypten, samt en tryksag om emnet.

Nye medier: DEDI har bidraget til at styrke ytringsfriheden i Egypten og den arabiske verden bl.a. gennem støtten til lancering i foråret 2011 af en ny uafhængig egyptisk avis med et mobilt nyhedsrum. Programmet har bl.a. inkluderet:

- Otte workshops og en studietur for repræsentanter for arabiske mediehuse om medieudvikling og mediemanagement samt etablering af en hjemmeside, en lokal web tv-kanal og en online manual om medieudvikling i den arabiske verden.
- Tre workshops om kulturelle værdier i det egyptiske samfund og en rapport om emnet.
- En offentlig konference om mobilisering og medier i Egypten i dag samt udarbejdelse af otte akademiske oplæg.
- Et fotokatalog og en fotoudstilling i Egypten om unge mænd i Egypten og Danmark.

Kritisk tænkning: DEDI har støttet udbredelsen af tolerance og kritisk tænkning i Egypten og Danmark gennem følgende tiltag:

- Fire workshops om nye og fremtidige sikkerhedspolitiske udfordringer i Egypten og den arabiske verden samt etablering af et website om emnet.
- Tre workshops, en udstilling og syv kulturelle events om ungdomskultur og gadekunst i Cairo.

- To workshops om globalt ansvar og interkulturel gymnasieundervisning samt to udvekslingsrejser for gymnasielærere.
- To workshops og to rundbordsdiskussioner om maskulinitet som samfundsudfordringer i Egypten og Danmark samt etablering af en weblog, fem kortfilm og syv artikler om emnet.
- To udvekslingsrejser og fire web-seminarer om globale politiske udfordringer for studerende i statskundskab i Cairo og København. *Menneskerettigheder:* DEDI har medvirket til at styrke den generelle respekt for menneskerettigheder i Egypten og Danmark:
- Organisering af en international konference i København om de kulturelle udfordringer, som menneskerettighederne møder i dag i Europa og den arabiske verden samt publiceringen af fem artikler om emnet.
- Institutet har endvidere støttet ca. 20 træningskurser for lokalpolitikere i Øvre Egypten i basale menneskerettighedsredskaber.

Institutet har endvidere bidraget til at øge den dansk-egyptiske dialog ved uden for programområderne at bistå mere end 50 danske organisationer samt et større antal enkeltpersoner med strategisk sparring, projektudvikling og med at finde samarbejdspartnere i Egypten. Institutet har i enkelte tilfælde ydet administrativ og logistisk bistand til danske eller arabiske organisationer til at gennemføre aktiviteter på instituttet.

MOSKÉ MED MINARET I CAIRO, EGYPTEN. FOTO: T. ALLOFS

I forbindelse med lanceringen af Det Arabiske Initiativ i 2003 anmodede det egyptiske kulturministerium Danmark om at bidrage til etableringen af en filial af Misr Public Library (MPL) i en fattig bydel i det nordøstlige Kairo. Kvarteret er et lavindkomstområde befolket af 2 mio. egyptere, hvoraf størstedelen er unge (42 procent er under 15 år) og ca. 30 procent af befolkningen over 15 år er analfabeter. Der eksisterer intet bibliotek i området og åbningen af en filial forventes at give området et generelt socialt løft. Især i forhold til børn og unge, der vil få et tiltrængt kulturelt og socialt samlingssted, adgang til bøger, tidsskrifter og internet samt plads og ro til lektielæsning. MPL består i forvejen af et hovedbibliotek og to filialer i Cairo samt biblioteker i yderligere to andre byer. Etablering af MPL-filialen er en del af en langsigtet indsats for at højne befolkningens læsefærdigheder.

Projektet omfatter et partnerskab etableret mellem MPL og Danmarks Biblioteksskole i 2005 om den fysiske etablering af MPL-filialen, som skal bestå af en

café, legeplads, teaterplads og markedsplads for lokalt produceret håndværk, såvel som bidrag til etablering af materialeindsamling, drift af biblioteket samt træning af bibliotekarer.

BIBLIOTEKSSAMARBEJDE I EGYPTEN

Bevilling:

2005-2011: 24,2 mio. kr.

Lande involveret:

Egypten.

Antal direkte involveret i projektet:

Op til 50 ansatte og 50.000 brugere.

Partnerorganisationer:

Det egyptiske kulturministerium, Misr Public Library og Danmarks Biblioteksskole.

Læs mere:

www.iva.dk/omiva/nyheder/insight/artikel/default.asp?cid=25004

RESULTATER AF PROJEKTET

- Den 3.000m² store biblioteksbygning er opført og forventes indviet i august 2011.
- En fungerende manager er udnævnt, en styringskomité er etableret og tre underkomitéer er udnævnt til at sørge for indretning, it og materialer.
- 63 bibliotekarer, størstedelen kvinder, er videreuddannet på fem kurser i bl.a. vidensorganisation, PR-funktioner, socialt og kulturelt engagement i kvarteret og samfundet generelt, nye medier og biblioteksbrugernes adgang til information.

**Dansk-arabiske partnerskaber i Mellemøsten og Nordafrika
Resultater af Partnerskab for Dialog og Reform 2009-2010**

Marts 2011

Udenrigsministeriet
Asiatisk Plads 2
1448 København K

Telefon: 33 92 00 00

Fax:: 32 54 05 33

E-mail um@um.dk

Internet: www.um.dk

Design: Designgrafik.dk

Tryk: Printcenter UM

ISBN: 978-87-7087-497-7

E-ISBN: 978-87-7087-498-4

UDENRIGSMINISTERIET

Asiatisk Plads 2
1448 København K

Telefon: 33 92 00 00

Fax: 32 54 05 33

E-mail: um@um.dk

Internet: www.um.dk

ISBN nr.: 978-87-7087-497-7

E-ISBN nr.: 978-87-7087-498-4